

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YAŞAM KALİTESİ VE KULLANICI
MEMNUNİYETİNİN KENTSEL TASARIMDAKİ
ETKİSİNE ÇOK BOYUTLU YAKLAŞIM**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Şehir Plancısı Harika KABADAYI**

Anabilim Dalı : DİSİPLİNLERARASI

Programı : KENTSEL TASARIM

HAZİRAN 2006

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**YAŞAM KALİTESİ VE KULLANICI
MEMNUNİYETİNİN KENTSEL TASARIMDAKİ
ETKİSİNE ÇOK BOYUTLU YAKLAŞIM**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Şehir Plancısı Harika KABADAYI
519031006**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 8 Mayıs 2006

Tezin Savunulduğu Tarih : 15 Haziran 2006

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Hale ÇIRACI

Diğer Jüri Üyeleri Prof.Dr. Ayşe Sema KUBAT (İ.T.Ü.)

Doç.Dr. Nilgün ERGUN (İ.T.Ü.)

HAZİRAN 2006

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, yakın ilgi ve önerileri ile beni yönlendiren ve destekleyen değerli hocam Sayın Prof. Dr. Hale ÇIRACI'ya teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Bugüne kadar her konuda benim yanımda olan, maddi, manevi desteklerini esirgemeyen annem Necla KABADAYI'ya, babam Zeki KABADAYI'ya, ağabeyim Y.Gökhan KABADAYI'ya ve bütün dostlarıma destekleri için teşekkür ederim.

Mayıs, 2006

Harika KABADAYI

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	viii
1. GİRİŞ	1
2. KALİTE KAVRAMI	5
2.1. Kalite Kavramının Çeşitli Tanımları	5
3. YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI	7
3.1. Yaşam Kalitesi Tanımları	7
3.2. Planlama Literatüründe Yaşam Kalitesi	11
3.3. Yaşam Kalitesi ve Kentsel Tasarım	15
3.4. Kentsel Yaşam Kalitesi	16
3.5. Yaşam Kalitesi Araştırmalarının Örnek Uygulamaları	23
3.6. Avrupa Kentsel Şartı ve Kentsel Yaşam Kalitesi	34
4. KONUT ALANI MEMNUNİYETİ KAVRAMI	38
4.1. Konut Alanı Memnuniyeti Kavramının Tanımı	38
4.2. Planlama Literatüründe Konut Alanı Memnuniyeti ve Araştırma Örnekleri	41
5. YAŞAM KALİTESİ VE KULLANICI MEMNUNİYETİNİN KENTSEL TASARIMDAKİ ETKİSİNE ÇOK BOYUTLU YAKLAŞIM	56
6. SONUÇ	63
KAYNAKLAR	67
ÖZGEÇMİŞ	74

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1.1. : Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı	4
Tablo 3.1. : Dörtlü Yaşam Kalitesi	8
Tablo 3.2. : Komünite Düzeyinde Yaşam Kalitesi	21
Tablo 3.3. : Birey Düzeyinde Yaşam Kalitesi	22
Tablo 3.4. : Kentsel Yerleşmelerin Algılanması ve Yerleşmeye Bağlılık Kriterleri	31
Tablo 4.1. : Memnuniyeti Etkileyen Parametreler	40
Tablo 4.2. : Pulat ve diğ. (1996) Çalışmasının Değerlendirme Kriterleri	45
Tablo 4.3. : Pulat ve diğ. (1996) Çalışmasında Kullanılan Yaşam Standardı Kriterleri	46
Tablo 4.4. : Anket Kapsamındaki Temel Konular	48
Tablo 4.5. : Faktör Analizi	50
Tablo 5.1. : Genel ve Bireysel Değerlendirme Ölçütleri	58
Tablo 5.2. : Genel Değerlendirme Ölçütleri	59
Tablo 5.3. : Bireysel Değerlendirme Ölçütleri	60
Tablo 5.4. : Genel-Bireysel Değerlendirme Ölçütleri Sınıflaması	61

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 3.1. : Yaşam Kalitesi Bileşenleri	10
Şekil 3.2. : Yaşam Kalitesinin Temel Elemanları	10
Şekil 3.3. : Kentsel Yaşam Kalitesinin Hiyerarşik Yapısı	18
Şekil 3.4. : Komünite ve Birey Düzeyindeki Yaşam Kalitesi Ölçütleri	20
Şekil 4.1. : Konut Alanı Memnuniyeti Ve Yaşam Kalitesi Modeli	39
Şekil 4.2. : Konut Alanı Memnuniyetinin Sistemati Modeli	41
Şekil 4.3. : Konut Alanı Memnuniyetinin Bazı Tahminleri	42
Şekil 4.4. : Belirli Konut Alanı Özellikleri, Ölçütleri ve Memnuniyeti Arasındaki İlişkiler	52
Şekil 4.5. : Objektif Durumlar, Sübjektif Yanıtlar Ve Konut Alanı Memnuniyeti Modeli	54
Şekil 5.1. : Konut Kullanıcısı ile Yaşam Kalitesi ve Memnuniyet Arasındaki Teorik İlişki	57

YAŞAM KALİTESİ VE KULLANICI MEMNUNİYETİNİN KENTSEL TASARIMDAKİ ETKİSİNE ÇOK BOYUTLU YAKLAŞIM

ÖZET

Çok boyutlu bir yapıya sahip olan yaşam kavramı araştırma konularda yer almış ve üzerine çeşitli disiplinler tarafından kavramsal modeller geliştirilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Kentsel alanda yaşam, hızlı nüfus artışı, plansız kentleşme, fiziksel çevrenin ihtiyaçlara cevap verememesi, sosyal, ekonomik ve kültürel sorunların artması gibi pek çok nedenden etkilenmektedir. Kısaca, bu etkenler kentsel alanda yaşam kalitesinin düşmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Günümüzde kalite, evrensel standartla ulaşmanın ilk adımı olarak tanımlanmaktadır. Kalitenin temeli güvenlik, sağlamlık ve kullanılabilirlik üzerine kuruludur. Kalite ile ilgili yapılan çalışmalarda, günümüzde insan yaşamının önemli bir parçası olarak yerini aldığı tespit edilmiştir.

Yaşam kalitesi kavramı, oldukça karmaşık, tek ölçütü olmayan, çok boyutlu göstergeler sistemiyle ölçülmeye çalışılan bir kavramdır. Literatürdeki çalışmalarda pek çok yöntem kullanılarak yaşam kalitesini etkileyen faktörler, parametreler veya göstergeler belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuçta yaşam kalitesi, mutlu insanlar ve sağlıklı bir toplumda önemli bir olgu ve değerlendirme aracı olarak düşünülmektedir. Yaşam kalitesi ölçümlerinde memnuniyet ve konut alanı memnuniyeti kavramları detaylı olarak ele alınmaktadır. Konut alanı memnuniyeti, kullanıcıların özellikleri, fiziksel ve sosyal çevre özelliklerini inceleyen pek çok deneysel çalışmada da kullanılan, belirli bir konut alanında yaşayan kişilerin yaşam kalitesi ve konut alanı hareketliliğini tanımlayan önemli bir kriter olarak çalışmalarda kullanılmaktadır.

Bu çalışmada, değişen kentsel alanda yaşam kalitesi kriterlerini ve konut alanı memnuniyet göstergelerini inceleyerek kaliteye çok boyutlu bir yaklaşım modeli oluşturulması amaçlanmıştır.

Bu çalışma genel olarak altı bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde; konuya genel bir giriş yapılmıştır. Değişen yaşam şartları ve kullanıcı memnuniyetinin kentsel mekanda da değişikliklere neden olduğu belirtilmiş, yaşam kalitesi ve memnuniyet hakkında kısaca bilgi verilerek çalışmanın amacı, izlenilen yöntem ve kapsam ortaya konmuştur.

İkinci bölümde; kalite kavramının temel tanımlamalarının yanı sıra çeşitli tanımlamalara da yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde; yaşam kalitesi kavramıyla ilgili olarak araştırmacıların yapmış oldukları tanımlamalar incelenmiştir. Literatürde yaşam kalitesi hakkındaki görüşler ve bunların etkilerini içeren çeşitli boyutlarda yapılmış olan çalışmalar üzerinde durulmuştur. Ayrıca, Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda kabul edilen, her kentli için minimum kentsel yaşam kalitesini tanımlayan Avrupa Kentsel Şartı üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölümde; konut alanı memnuniyeti kavramına getirilen tanımlamalar, yaşam kalitesi kavramıyla ilişkilerini ve etkileşimlerini gösteren kavramsal yaklaşımlar ele alınmıştır. Planlama literatüründe kullanıcı memnuniyetini tanımlayan parametrelere yer verilmiştir. Bu bölümde konut alanı memnuniyeti konusuyla ilgili olarak yapılan araştırma örneklerine değinilmiştir.

Beşinci bölümde; literatür çalışmasında elde edilen yaşam kalitesi ve kullanıcı memnuniyeti hakkında farklı yaklaşımların parametreleri değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise; yaşam kalitesi ve konut alanı memnuniyetinin literatürde yapılan çalışmaları değerlendirilmiş ve beşinci bölümde değerlendirilen parametrelerin sonuçlarına yer verilmiştir.

Sonuç olarak yapılan bu çalışmada, yaşam kalitesi ve konut alanı memnuniyeti konuları ile ilgili olarak yapılan araştırmalar incelenerek bu konunun değerlendirilmesi farklı bir bakış açısıyla yapılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda yaşam kalitesi ve memnuniyet kavramlarının değerlendirildiği bir yaklaşım ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ancak pratikte geliştirilen ve uygulamada kullanılan yaşam kalitesi göstergeleri ve memnuniyet kriterleri daha sınırlı bir kapsamda ele alınmaktadır. Bu sebeple, yaşam kalitesi ve memnuniyet kavramlarının beraber değerlendirildiği bir yaklaşımın uygulama aşamasında kullanılabilir bir sistem olduğu düşünülmektedir.

Yaşam kalitesinin geliştirilmesi için yapılacak olan çalışmalar, bireylerin ve toplumun yaşam kalitesi hakkındaki düşüncelerini, duygularını, memnuniyetlerini ve algılarını anlamamızı sağlamaktadır. Bütün bu yaklaşımlar, planlama çalışmalarında yer alanlara, plancılar, yerel yöneticiler, politikacılar, farklı bakış açıları kazandırırken, aynı zamanda da planlama ve uygulama çalışmalarına yön verdiği düşünülmektedir.

MULTIDIMENSIONAL APPROACH TO QUALITY OF LIFE AND USER SATISFACTION EFFECT ON URBAN DESIGN

SUMMARY

Multidimensional concept of life has been taken place in the research subjects and conceptual models of different disciplines have been discussed. Life in the urban areas has many reasons to affect, like rapid increase of population, unplanned urbanization, physical environment inadequacies, the number of social, economical and cultural problems increased. In shortly, in the urban area, these effects have been caused to increase the quality of life.

Nowadays, quality has been described to reach as a first step of the universal standards. Safety, strength and usefulness are the basic element of the quality. The studies of the quality have been mentioned that is the most important part of the daily life.

The concept of quality of life is complex enough and not a dimensional, but that can be measured as multidimensional indicators system. In the literature researches have been noticed to use many processes that have been mentioned factors, parameters and indicators of quality of life. However, it is thought that, quality of life is an important phenomenon and assessment element of happier people and healthy community. The concepts of satisfaction and residential satisfaction have been mentioned in detail in quality of life measurements. In the residential satisfaction studies, users' characteristics, physical and social environment characteristics have been used to examine, in addition to this, a specific residential area users' quality of life and residential mobility have been used as an important criterion.

In this report, the aim has been made a multi dimensional approach to urban area while has been examined the quality of life indicators and residential satisfaction criteria.

This report, in general, consists of six main chapters:

In the first chapter, an introduction has been done. The changes of quality of life and satisfaction have been determined to be the cause of the changes to urban areas. After a brief explanation of quality of life and satisfaction, the aim of this report, the process and the extent have been mentioned.

In the second chapter, the basic and the different definitions of the concept of quality have been mentioned.

In the third chapter, the concept of quality of life have been studied that the researchers have been done. The studies in different dimensions about quality of life theories and its effect had been defined. Also, in the Congress of Local and Regional Authorities of Europe, for every person who living a city has the minimum quality of urban life had been discussed about the European Urban Charter.

In the fourth chapter, the definitions about the concept of residential satisfaction, the theories about the concept of quality of life have been analyzed. The planning literature has got the parameters of user satisfaction definition. In this chapter, the residential satisfaction studies have been mentioned.

In the fifth chapter, the different parameters of quality of life and user satisfaction approaches have been evaluated.

In the final chapter, the studies of quality of life and user satisfaction have been evaluated; the assessment of parameters and the findings of chapter five have been discussed.

As a result; it can be said that; while the studies of quality of life and user satisfaction have been discussed, the evaluation of the issue have been tried to find out another point of view. The concepts of quality of life and satisfaction have been evaluated have been tried to improve an approach. However, in the application part quality of life indicators and satisfaction criteria have mentioned in a narrow point of view. For this reason, it is thought that; a system can be only used for the application part of quality of life and satisfaction should be evaluated together have been designed an approach.

The studies for improving the quality of life have been provided to understand both person and community thoughts, feelings, satisfaction and perceptions. It is thought that, all these approaches can be improved the planners', local governors' and policy makers' visions, at the same time, it can be led the planning and applying point of views.

1. GİRİŞ

İnsanların içinde yaşadığı yapay fiziksel çevrenin biçimsel yada işlevsel amaçlarla düzenlenmesi ve bu amaç doğrultusunda yapılan tasarım, kaynak sağlama, donatım, altyapı ve yapım çalışmalarının örgütlenmesi olarak tanımlanan kent planlaması, yalnızca bir yerleşmeyi oluşturan öğelerin uyumlu düzenlenmesini değil, orada yaşayanların toplumsal ve ekonomik gereksinimlerini karşılayacak gelişmeyi de ele almaktadır. Yaşam alanlarının belirli amaçlarla düzenlenmesinde yaşayanların memnuniyeti ve isteklerine uygunluğun sağlanması da etkili olmaktadır.

21. yüzyılda değişmekte olan yaşam şartları ve kullanıcı istekleri, kentsel mekanda, organizasyonlarda, ulaşım sisteminde yani kısacası kentsel yaşamda değişiklikler meydana getirecek ve etkileyecektir. Kullanıcının sosyal ve ekonomik durumunda meydana gelen değişiklikler, kentsel yaşam kalitesini ve yaşam alanı tercihlerini de doğrudan etkilemektedir. Kentsel yaşam için önemli olan amaçları Jacobs ve Appleyard (1996); yaşayabilirlik, kimlik ve kontrol, fırsatlara erişim, hayal gücü ve sevinç, gerçeklik ve anlamlılık, kamusal yaşam ve açık toplum, kendine güven ve adalet kavramları olarak varsaymaktadır. Dolayısıyla, değişen kentsel mekanda kullanıcı istekleri ve memnuniyeti doğrultusunda, kentsel yaşamın birincil amacı olan yaşayabilirlik kavramının geliştirilmesi gerekmektedir.

Değerli bir hayat yaşamak için, eskiden endüstri toplumunda ve soyutlanan toplumda “yaşam standardı” kavramının gerekliliği anlaşılrken, günümüzde ise endüstri sonrası toplumda ve çok kültürlü toplumda “yaşam kalitesi” kavramının gerekliliği anlaşılmaktadır (Fischler, 2000). Yaşam kalitesi, insan hakları bakımından, ekonomik politikaların saptanmasında, sağlık politikalarının yönlendirilmesinde, kentleşme politikalarının belirlenmesinde, yerel ekonomik gelişmeleri hızlandırmak yönünden gerçekleştirilmesi gereken temel amaç haline gelmiştir (Tekeli ve diğ., 2004). Ayrıca, kişilerin yaşam kalitelerini yükseltmek, çevrelerinden memnun olmalarını sağlamak, yeni yaşam mekanlarının oluşturulması hedeflerinde kullanılan

temel bir kavram olarak karşımıza çıkmakta ve aynı zamanda da modern hayatın sorunlarını ifade etmektedir.

Bireylerin kişisel özellikleri ve yetenekleri konut alanı tercihlerini ve konuttan beklentilerini belirlemektedir. Bireylerin beklentilerine ve ihtiyaçlarına göre değişim gösteren konut alanı nitelikleri, bireylerin kişisel özellikleriyle olan etkileşimi sonucunda konut alanı memnuniyeti kavramı ortaya çıkmaktadır. Konut alanı memnuniyeti genel olarak yaşamdan memnuniyet ve kişilerin davranışsal özelliklerine göre de değişebilmektedir. Kısaca, konut alanı memnuniyetini kişilerin tercihleri ve konutun nitelikleri belirlemektedir.

Bu çalışmada, değişen kentsel alanda konut kullanıcısının yaşam kalitesi kriterlerini ve konut alanı memnuniyet göstergelerini inceleyerek kentsel alanda kaliteye çok boyutlu bir yaklaşım modeli oluşturulması amaçlanmıştır. Bu çalışmayla hedeflenen değişen yaşam şartlarıyla kullanıcıların da değişen tercihlerini ortaya çıkarmak ve yaşam kalitesi ve kullanıcı memnuniyeti çalışmalarına farklı bir bakış açısıyla yaklaşmaktır. Yaşam kalitesi ve memnuniyet hakkında yapılan çalışmalar çoğaldıkça planlamanın aktörlerinin de, uygulayıcılar, politikacılar ve kullanıcılar, bir kez daha bu konulara dikkatlerinin çekileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada izlenen yöntem, literatür araştırması ve konuya farklı bir yaklaşımın tasarlanması olarak belirlenmiştir. Literatür araştırmasında, kalite kavramı, yaşam kalitesi kavramı ve araştırma örnekleri, konut alanı memnuniyeti kavramları incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu inceleme ve değerlendirmeler sonucunda ortaya yaşam kalitesi ve kullanıcı memnuniyeti hakkında bir yaklaşım konmuş olup bu yaklaşımın değerlendirilmesinde literatür çalışmasında ortaya çıkan farklı parametreler dikkate alınmıştır (Tablo 1.1.).

Çalışmanın birinci bölümünde amaçlar, izlenilen yöntem ve çalışmanın kapsamı tanıtılmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, değişen kalite kavramının tanımına yer verilmiştir. Temel kavramların yanı sıra kalite kavramının çeşitli tanımlamaları da bu bölümde açıklanmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, yaşam kalitesi kavramıyla ilgili olarak araştırmacıların yapmış oldukları tanımlamalar incelenmektedir. Literatürde yaşam kalitesi hakkındaki görüşleri ve bunların etkilerini içeren çeşitli boyutlarda yapılmış olan çalışmalara da değinilmektedir. Yaşam kalitesi kavramıyla etkileşim halinde olan kentsel tasarım kavramı, kentsel yaşam kalitesi kavramı ve kentsel kalite tanımlamalarına yer verilmektedir. Bu bölümde, yaşam kalitesi hakkında yapılan çeşitli araştırmalarda ele alınan yaklaşımlar, örnekler alan uygulamalarının ve kavramsal modellerin sonuçları sunulmuştur. Ayrıca, Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda kabul edilen, her kentli için minimum kentsel yaşam kalitesini tanımlayan Avrupa Kentsel Şartı'na da yer verilmektedir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, konut alanı memnuniyeti kavramına getirilen tanımlamalar, yaşam kalitesi kavramıyla ilişkilerini ve etkileşimlerini gösteren kavramsal yaklaşımlar ele alınmıştır. Planlama literatüründe kullanıcı memnuniyetini tanımlayan parametrelere yer verilmiştir. Bu bölümde konut alanı memnuniyeti konusuyla ilgili olarak yapılan araştırma örneklerine değinilmiştir.

Çalışmanın beşinci bölümünde, yapılan literatür çalışmasında elde edilen farklı yaklaşımların parametreleri değerlendirilerek yaşam kalitesi ve kullanıcı memnuniyeti konuları hakkında çok boyutlu bir yaklaşım getirilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1.1. Çalışmanın Yöntemi Ve Kapsamı

2. KALİTE KAVRAMI

2.1. Kalite Kavramının Çeşitli Tanımları

Kalite, geçmişten günümüze her sektörde yer almış, gelişmişlik düzeyine bağlı olarak kullanıcı isteklerine uygunluk olarak tanımlanan temel bir kavramdır. Kalite, tüketicinin, ürün veya hizmet ile karşılaştığı an yaşadığı deneyime bağlı olarak belirlediği bir nitelik olup, tüketici gereksinimlerine göre ölçülebilir. Bu gereksinimler yazılı yada sözlü, bilinçli yada içgüdüsel, kullanıma dayalı yada sadece dışarıdan bakarak belirlenmiş olabilir.

Kalite uzmanları tarafından yapılmış bazı kalite tanımları şöyledir:

- Kalite, müşteri isteklerinin tatminidir.
- Kalite, kullanıma uygunluktur.
- Kalite, belirlenmiş ihtiyaçlara uygunluktur.
- Kalite, mükemmellik derecesidir.
- Kalite, müşteriye memnun etmektedir.
- Kalite, bir varlığın (ürün veya hizmet) belirlenen veya olabilecek ihtiyaçları karşılama kabiliyetine dayanan özelliklerinin toplamıdır.

Kalite, aşağıdaki basit formülle de açıklanabilir:

Kalite = Performans (sonuç) / Müşteri Beklentisi

Kalite = 1 olduğu durum, müşteri beklentilerinin yerine getirilerek tam müşteri tatmininin sağlandığı ideal durumdur. Bir ürün yada hizmet, belirlenen veya olabilecek müşteri gereksinimlerini karşılarsa kaliteye sahip demektir (www.gelecekyonetimmerkezi.com).

Kalite bir ürün veya hizmetin düşük maliyetle ve müşteri ihtiyaçlarını karşılayacak benzer nitelikte ve güvenilirlikte üretilmesi, ürünün kullanıma sunulmasından sonra karşılaşılan hataların azlığı, ürün veya hizmetin belirlenen ihtiyaçları karşılama kabiliyetine dayanan özelliklerinin tümü olarak da tanımlanabilmektedir. Kalite amaca ve kullanıma uygunluktur.

Günümüzde evrensel standartla ulaşmanın ilk adımı, kalite anlayışını benimsemek ve kalite uygulamalarının sürekliliğini sağlamaktır. 1950'lerde başlayan kalite anlayışı 1990'larda müşteri odaklı bir yaklaşım olan Toplam Kalite Yönetimini ön plana çıkartırken, 2000'li yıllarda Toplam Kalite Yönetiminin bir uzantısı olan müşteri+çevre odaklı bir yönetim anlayışı olan Stratejik Toplam Kalite Yönetimini getirmiştir. Stratejik Kalite Yönetimi, müşterilerinin isteklerine önem vererek daha iyi ve sıfır hatalı ürünler sunmayı hedeflerken müşteri ve çevre sağlığını korumayı da göz önünde bulunduran bir yöntemdir (Bayazıt, 2005).

3. YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI

3.1. Yaşam Kalitesi Tanımları

Yaşam kalitesi kavramı, yaşamı etkileyen pek çok ögeyi çeşitli yönleriyle ve farklı bakış açılarıyla değerlendirmeyi amaçlayan, aynı zamanda, neredeyse her bilim dalının, toplumda yer alan faaliyetlerin ilgilendiği çok boyutlu bir kavramdır.

Yaşam kalitesi, konut, eğitim, çalışma ve çevre gibi pek çok yönü olan karmaşık bir kavramdır (Garcia-Mira ve diğ., 2005).

İnsanoğlunun yaşam kalitesi ile çevre arasında çok sıkı bir işbirliği vardır. Yaşam kalitesini çevrenin kalitesinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Yaşam kalitesi, tanım olarak salt gelir düzeyini dikkate almamakta, eğitim, sağlık, kültür tüketimi gibi yaşam biçimini tanımlayan konularda insan onuruna yakışır düzeyde yaşamı sürdürebilmeyi dikkate almaktadır (Toros ve diğ., 1997).

Yaşam kalitesi farklı insanlar için farklı anlamlar ifade etmektedir. Bireysel olarak “sağlık ve mutluluk, refah”, mekansal olarak ise “iyi bir yer” tanımlarını içermektedir (Dissart ve Deller, 2000).

1930’lardan bu yana yaşam kalitesi çeşitli disiplinlerden araştırmacıların çalışma konusu olmuştur. Bu araştırmacılar, yaşam kalitesi bileşenlerini tanımlamaya çalışmışlar ve kendilerinin geliştirdiği yaşam kalitesi indeksleriyle şehirler, bölgeler ve ülkeler gibi coğrafi alanları karşılaştırmışlardır (Ülengin ve diğ., 2001).

Yaşam kalitesi, kültürel ve sosyal duruma hem konu hem de değerlendirme olarak eklenmektedir. Ayrıca, bir toplumun objektif özelliklerine ağırlıklı olarak katkıda bulunan yoksulluk, suç oranları ve kirlilik, kişilerin yaşamlarını değerlendirmeleri de eklenmektedir (Marans, 2003).

Ulusal Çevre Eylem Planı'na göre yaşam kalitesi; bedensel, ruhsal, zihinsel ve kültürel gelişme üzerinde olumlu etkileri olan etmenlerin niteliği ve niceliği ile bu etmenlerden yararlanma biçimi ve düzeyi olarak tanımlanmıştır. Ulusal Çevre Eylem Planı bağlamında yaşam kalitesi, stratejik hedefler arasında yer almakta ve temel çevre altyapı ve hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması, çevresel tehlikelere maruz kalmanın asgari düzeye indirilmesi hedefleriyle desteklenmektedir (Toros ve diğ., 1997).

Veenhoven'a göre yaşam kalitesi kavramı, refah ve mutluluk terimleri yerine de kullanılmaktadır. Bu terimlerin belirli anlamları için bir sınıflama önerilmektedir: yaşam şansı ile yaşam sonuçları arasında ve içsel ile dışsal kaliteler arasında. Bu ikili durum dörtlü yaşam kalitesini ima etmektedir: (1) Yaşanabilir Çevre (ekolojik çevre -ılıman iklim, temiz hava, geniş konutlar-, sosyal çevre -özgürlük, eşitlik, arkadaşlık, ekonomik çevre -zengin ulus, sosyal güvenlik, düzgün ekonomik gelişme-, kültürel çevre gibi), (2) Kişinin Yaşam Kabiliyeti (fiziksel sağlık, akıl sağlığı, bilgi, yetenek gibi), (3) Yaşamın Yararı (dışsal yarar -iyi bir vatandaş olma, arkadaşlarla ilgilenme, iyi ahlaklı olma gibi), (4) Yaşamın Değerini Bilme (yaşamı değerlendirme yöntemleri -iş hayatından memnuniyet gibi-, egemen durumlar, üstün değerlendirmeler) (Veenhoven, 2000).

Tablo 3.1: Dörtlü Yaşam Kalitesi (Veenhoven, 2000)

	Dışsal Kaliteler	İçsel Kaliteler
Yaşam Şansı	Yaşanabilir Çevre	Kişinin Yaşam Kabiliyeti
Yaşam Sonuçları	Yaşamın Yararı	Yaşamın Değerini Bilme

Yaşam kalitesiyle ilgili genel görüşler:

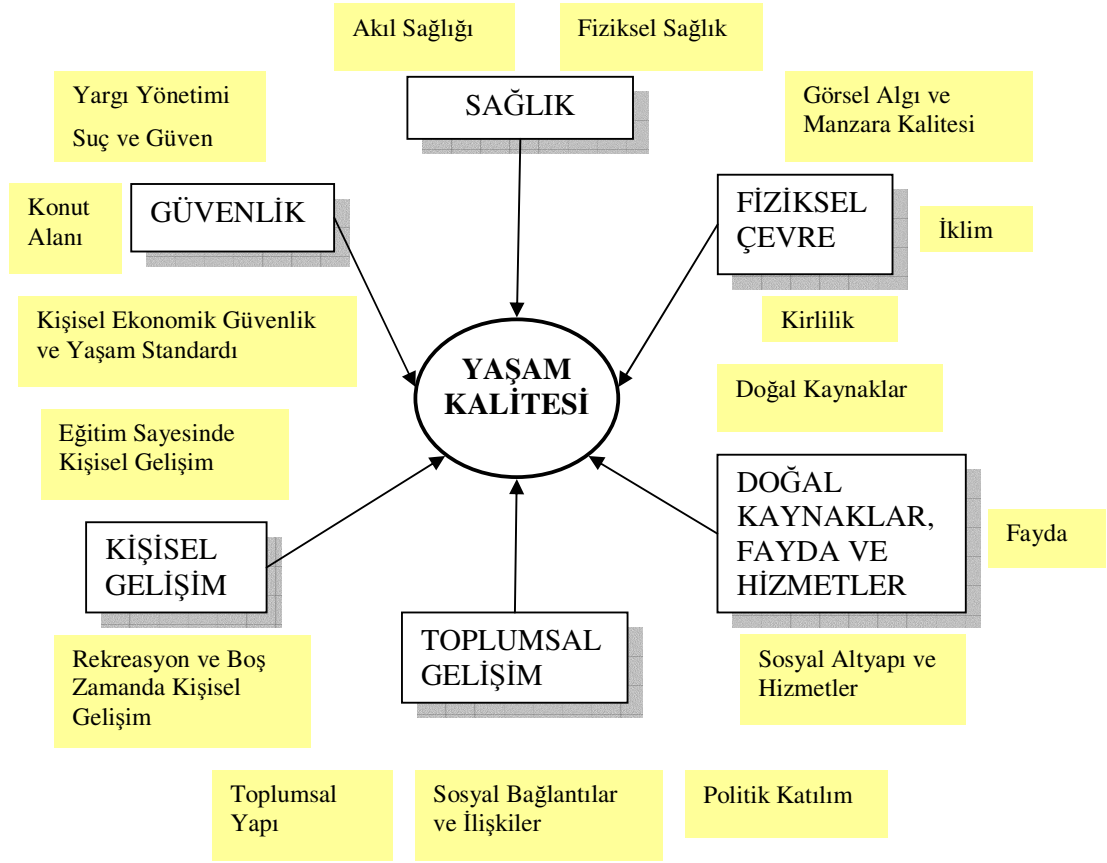
1. Yaşam kalitesi çok boyutlu, geniş bir kavramdır.
2. Yaşam, sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel (doğal ve yapılanmış çevre) olmak üzere çevrelerden oluşmaktadır. Yaşam kalitesi de bu çevrelerin ayrı ayrı kalitelerinin birbirleriyle etkileşiminden ortaya çıkan bir bileşkedir.
3. Genel olarak nesnel ve öznel göstergelerden söz edilebilir. Ancak yaşama ait donelerin algılanması gerekliliği ve bu nedenle öznel değerlendirmelerin yapılması genel kabul görmektedir.
4. Yaşam kalitesi bileşenleri kültürden kültüre, ülkeden ülkeye değişebilir. Burada esas olan, temel faktörlerin (sağlık, spor, eğitim, alışveriş, ulaşım ve kültür hizmetleri ile konut ve güvenlik vb.) o toplum tarafından nasıl algılandığının ölçülmesidir.

Yaşam kalitesinin temelde iki boyutlu olduğu konusunda genel bir uzlaşma vardır:

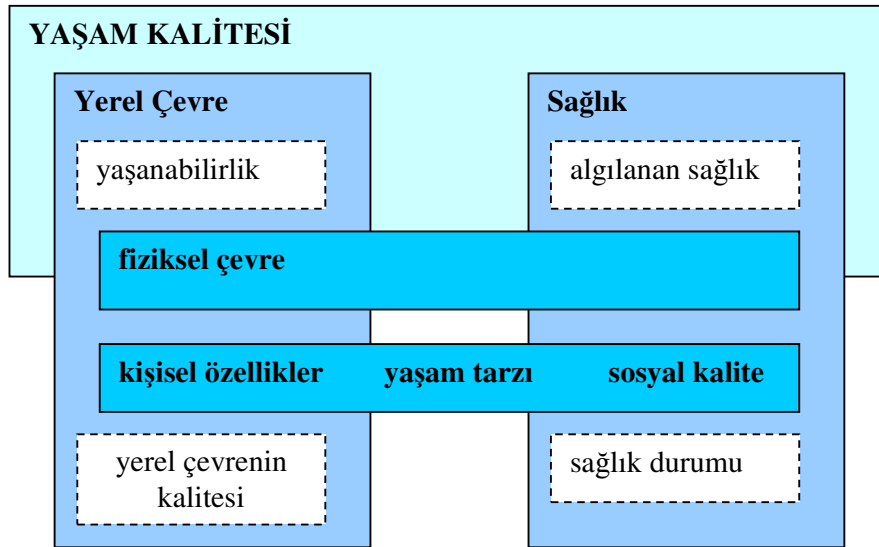
- (1) bireyin yaşamından memnun olmasını sağlayan içsel psikolojik mekanizmalar,
- (2) içsel mekanizmayı tetikleyen dışsal koşullardır (Tekeli ve diğ., 2004).

Bu tanımların ortaya koyduğu önemli bir nokta yaşam kalitesi kavramının temelinde hem nesnel hem de öznel bileşenlerin var olduğudur. Nesnel faktörler, öznel faktörlere dönüştürülmediği sürece, yaşam kalitesi algılamaya bağlı olarak sabit kalmakta yada düşmektedir (Türksever, 2001).

Kamp ve diğ. (2003) yaşam kalitesiyle ilgili yapmış oldukları literatür çalışmasında, yaşam kalitesinin bileşenleri ve temel elemanlarının sınıflandırıldığı şekiller üzerinden kavramın tanımlamasını yapmaktadırlar (Şekil 3.1. ve 3.2.).

Şekil 3.1. Yaşam Kalitesi Bileşenleri (Kamp ve diğ., 2003)

Şekil 3.2. Yaşam Kalitesinin Temel Elemanları (Kamp ve diğ., 2003)

3.2. Planlama Literatüründe Yaşam Kalitesi

Dissart ve Deller (2000), literatürdeki yaşam kalitesi hakkındaki görüşleri ve bunların planlamadaki etkilerini içeren çalışmaları bibliyografya halinde hazırlamışlardır. Yaşam kalitesi planlamanın çeşitli boyutlarında önemli bir rol oynamakta fakat bunun karmaşık bir rol olduğu sonucuna varmışlardır.

Yaşam kalitesi teriminin belirli bir kökeni yoktur. Genel kabul görmüş bir tanımı da yoktur. Yaşam kalitesi, insanların yaşam karakterinin hemen hemen iyi yada memnun edici olmasıdır (Szalai 1980).

Romney, Brown ve Fry (1994), yaşam kalitesi tanımının neden evrensel bir tanım olmadığını açıklamaya çalışmışlardır: (1) Yaşam kalitesiyle ilgili psikolojik yöntemler pek çok farklı süzgeçten ve dillerden geçirilip tanımlanabilmektedir.

(2) Yaşam kalitesi kavramı yüklü derecede değerlidir. (3) Yaşam kalitesi kavramı, insanın büyüme ve gelişme yöntemlerini topluluk içindeki insan ömrünü ve çevresel etmenlerden ve bireysel yargılamadan etkilenen psikolojik yöntemleri somutlaştırmaktadır.

Yaşam kalitesi terimin standart bir tanımının olmaması, refah (well-being), yaşam düzeyi, yaşam tarzı, yaşamdan memnuniyet, mutluluk ve moral ve birkaç tanım daha birbirinin yerine kullanılmasına neden olmuştur.

Hangi terim kullanılırsa kullanılsın, kişinin yaşam kalitesi, onun yaşamındaki objektif (nesnel) gerçekler ve sübjektif (öznel) algılamaya bağlıdır. Bu ikili tanımlama pek çok araştırmacı tarafından kabul edilmektedir.

Bu nedenle yaşam kalitesi araştırmaları, insan refahının objektif ve sübjektif faktörlerinin etkisini birleştirerek ölçmeyi denemektedir. Objektif ölçütler veya sosyal göstergeler, belirli bir kültürel topluluk içindeki kişinin yaşam standartlarını gösterir. Sübjektif yaşam kalitesi, kişinin yaşam anlayışı ile belirli yada belirsiz içsel standardının uyumu olarak tanımlanır (Evans, 1994).

Szalai (1980), bu iki yaklaşımları birleştirip, sosyal göstergelerin sübjektif ölçütlere bağlı olduğunu kabul etmektedir. Szalai'ye göre, yaşam kalitesi göstergeleri, belli insan gruplarının refahını gösterdiği kadar sosyal göstergelerdir. Fakat diğer sosyal göstergelerin aksine, hem objektif olarak gözlemlenebilen gerçeklere hem de kişilerin kendi yaşamlarına ait sübjektif değerlendirmelerine bağlıdır.

Bu iki tip göstergenin daha büyük bir entegrasyonunun iyi sonucu olan bir görüşü de bulunmaktadır. Özellikle bu terimler, kesin olmayan ve dengesiz değerlendirmelere bağlı olup, uygun olmayabilir ve yanlış yönlendirici olabilir (Andrews, 1980).

Bu da bizi yaşam kalitesini ölçmek konusuna getirmektedir. Literatürde genel, önemli ve potansiyel boyutlarıyla etkileşimli olarak yaşam kalitesi ölçümleri önerilmiştir: kişilik, sosyal destek, bir çok alanda kişisel memnuniyet (iş yada evlilik hayatında), kişisel yetenekler, çevresel faktörler, ekonomik faktörler, sağlıkla ilgili olaylar gibi.

Yaşam kalitesi çalışmaları kısa yada uzun zamanlı, tek yada çok değişkenli olabilir. Yaşam kalitesi ve diğer değişkenler arasındaki ilişki iki popüler modelle açıklamaktadır: yukarda aşağı modeli (the top-down model) yaşam kalitesi kişinin yaşamında belirli etkilere sebep olan devamlı olan bir özelliktir varsayımına bağlıdır ve aşağıdan yukarı modeli (the bottom-up model) kişinin yaşam kalitesini belirli değişkenler etkiler önermesine dayanmaktadır (Evans, 1994).

Diener ve Suh (1997), yaşam kalitesini belirlemede üç esas felsefi yaklaşımın bulunduğunu iddia etmektedirler: (1) yaşam kalitesi karakteristikleri dinsel, felsefi ve diğer sistemlere bağlı normatif (kuralcı) idealler tarafından dikte edilmektedir; (2) memnuniyet tercihleri; ve (3) kişisel deneyimler. Bu yaklaşımlar yaşam kalitesinin üç ölçütüyle ilgilidir: sosyal göstergeler, ekonomik indeksler ve refah. Diener ve Suh üç ölçütün entegrasyonunun politika üretmeyi kolaylaştıracağını iddia etmektedirler.

Wheeler (1991) genel refah anketini bir sağlık programına katılanların yaşam kalitesini ölçmekte kullanmıştır. Genel refah anketi 143 cümleden oluşmaktadır. Cümleler, faktör analizi tarafından yedi faktör olarak gruplanan: duygular, inançlar, aktiviteler, genel çevre, mutluluk, mizaç ve sağlık, toplam 30 değişkene katkıda bulunmaktadır. Sonuçlar genel refahın ölçülebilen psikolojik değişkenlerin, ki en önemli olanları duygusal değişkenlerdir (mutluluk, bağdaşlık, amacın duyusu ve sosyal ilişkiler), karmaşık bir grubunu içerdini göstermektedir.

Shye (1989) yaşam kalitesinin iki taraflı tanımını yapan bir çalışma geliştirmiştir: çalışmanın bir taraflı dört alt sistem içermekte (kişilik, fiziksel, sosyal, kültürel) ve diğeri dört modlu (anamlı, uyumlu, bütüncül, muhafazakar) bir alt sistem içermektedir. Bu çalışmada her alt sistem dört modlu alt sistemi de içerdini için on altı konu alanından oluşan gözlemlenebilen bir değişken tarafından izlenebilen çeşitli modlar ortaya çıkmıştır.

Andrews (1991), 1972 ve 1988 yıllarında Amerika'da sübjektif refahın yapısını ve düzeyini araştırmıştır. Her iki araştırma da yaşam kalitesi ölçütlerinin iki grubundan oluşan bir ankete dayanmaktadır: iki genel refah ölçütleri ve yirmi dört belirli yaşam değerlendirmeleri. Kendini değerlendirme, eğlence, sağlık, gelir ve yaşam standardı, iş hayatının bazı yönleri, evlilik ve çocuklar, boş zaman ve sosyal aktiviteler, mahalle, yerel ve ulusal idare değerlendirmelerini içermektedir. Kullanılan faktör ve çoklu sınıflama analizlerinin sonuçları, ölçütlerin bazı seviyelerinde değişiklikler tespit edilmesine rağmen, refah yapısının yaklaşık 16 yıllık dönemde değişmeyen bir durumda kalmayı sürdürmüş olduğunu göstermiştir.

Headey (1993) psikologun değişkenlerini bir ekonomistin çalışmasına ekleyerek hanehalkının refahını ölçmeye çalışmıştır. Bu modelde, refah sabit değerler fonksiyonu (aile desteği, arkadaşlık ağı, boş zaman becerileri ve ekipmanları, iş becerileri ve ekipmanları, sağlık, zenginlik), altyapının değerleri fonksiyonu (cinsiyet, yaş, kişilik, genel bilgi, sosyal durum) ve akışkan değerlerin (fiziksel gelirler: aile, arkadaşlık, boş zaman, iş, sağlık, ekonomik durum) fonksiyonu olarak tanımlanmaktadır. Sabit değerler, psikologların refah kadar önemle tanımladığı bazı değişkenleri kapsadığı; akışkan değerler olan günlük aktiviteler ve onlara bağlı olan memnuniyet/memnuniyetsizlik, belirlenmiştir.

Cutter (1985), bir coğrafyacı bakış açısıyla yaşam kalitesine mekanla ilişkili üç boyutlu (sosyal, çevresel ve algısal) objektif ve sübjektif bilgileri birleştiren bir model ileri sürmüştür. Mekanları değerlendirirken, Cutter'a göre, sosyal çevrenin (suç, konut, gelir) ve fiziksel çevrenin (iklim, kirlilik, rekreasyon) sadece objektif göstergeleri ve sübjektif değerlendirmeleri düşünülmemeli, aynı zamanda kişilerin zihnindeki yerin önemi ile sübjektif değerlendirmesi de düşünülmelidir.

Jeffres ve Dobos (1995) yaşam kalitesi ve onunla ilgili alanların arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. 1982, 1986 ve 1988 yıllarında, Amerika'nın orta-batısında büyük bir şehirdeki yaşayanlarla, üç çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada yaşam kalitesini iki grup belirlemiştir: merkez alan (konut alanları, eğitim alanları, yargı-polis, yönetim hizmetleri, ulaşım, kültür-boş zaman, istihdam, rekreasyon, mahalle) ve kişinin yaşamdan memnuniyeti (aile, iş, boş zaman, gruplar). Kontrol değişkenleri, başarı faktörleri (gelir, eğitim, mesleki mevki), bağlantılı faktörler (cinsiyet, ırk) ve yaşam döngüsü faktörleri (medeni durum, yaş) olarak belirlenmiştir. Sonuçlar, değişkenlerle faktörler arasındaki ilişkiyi ve genel yaşam kalitesi ölçütleri ve alan değerlendirmeleri arasındaki ilişkiyi doğrulamaktadır.

Bir başka yaklaşımda sadece ikincil verileri kullanarak ölçmeyi belirlemektir. Liu (1976), 1970'lerde Amerika'da bir çalışmada, 123 faktör ve değişkeni beş farklı yaşam kalitesi bileşenleriyle ölçülmüştür: (1) Ekonomik Bileşenler (bireysel ekonomik refah ve toplumun ekonomik sağlığı), (2) Politik Bileşenler (bireysel politik aktiviteler, yerel yönetimin profesyonelliği ve performansı ve refah-yardım), (3) Çevresel Bileşenler (hava, su, gürültü, görüntü ve katı atık kirliliği, klimatolojik veriler, park alanları, rekreasyon alanları gibi çeşitli doğal çevreler), (4) Sağlık ve Eğitim Bileşenler (bireysel sağlık, eğitimsel kazanç, toplumsal eğitim yatırımları ve tıbbi bakım hazırlıkları), (5) Sosyal Bileşenler (bireysel eşitlik, bireysel ilgi alanları, toplumsal yaşam koşulları sınıflandırması). Liu'ya göre, çalışmanın en zayıf noktası, yaşam kalitesinin kişisel algısını psikolojik yönlerle birleştirilmesi olmuştur.

Sonuç olarak, yüksek gelir seviyeleri, teknoloji ve hizmet odaklı ekonomi ve büyüyen çevrenin farkında olma; yerleşim alanları, göç, konum ve ekonomik büyümenin farklı boyutlarıyla; yaşam kalitesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Plancılar, yerleşmelerdeki yaşam kalitesini arttırmak için stratejiler geliştirmelidirler. Yaşam kalitesi politikaları, duruma göre eğitim kalitesinden, rekreasyon fırsatlarından, kültürel aktivitelerden, uzun vadeli vergi politikası ve mali dönemden, suçtan, yönetim-iş ilişkilerinden, trafikten, parklardan, tasarımdan, kirlilik seviyelerinden, toplumun sosyal uyumluluğu ve benzeri durumlardan önceliğe sahip olabilir. Bütün bu faktörler yerleşmenin çekici ve değişime uyumlu olmasında rol oynamaktadır.

Yaşam kalitesi teorisi varsayımı uygulama araştırmaları, planlama çalışmalarına adapte edilirse uygulamacılar için faydalı olacaktır.

3.3. Yaşam Kalitesi ve Kentsel Tasarım

Bir mekan tasarımı olan kentsel tasarım değişen sosyal yapının bir ürünü olarak tanımlanabilmektedir.

Kentsel tasarım söylemsel ideallerin mekana yansıtılmasını sağlar.

Kentsel tasarım, farklı iki olgu olan estetik ve teknik konularını bir araya getirme çabası olmuştur. Kentsel çevrenin tasarlanması konusu daha yerelci, daha disiplinler arası yaklaşımları bir araya getirmiştir. Kentsel tasarımın daha yerelci ölçeğinin avantajı ise teorik söylemlerin daha kolay hayata geçirmesine olanak vermesidir. (5)

Kentsel tasarım, eğitimde ve profesyonel literatürde sık kullanılmasına rağmen, farklı durumlarda farklı kullanılan, tartışmalı bir terimdir.

Kentsel tasarım şehirlerin fiziksel formları, binalar ve onların arasındaki alanla ilgili olup, kentsel tasarım çalışması da şehrin fiziksel formu ve üretilen sosyal güçler arasındaki ilişki ile ilgilenir. Kentsel tasarım, yaratma, yenileme, çoğaltma ve insanların ihtiyaçları için anlayışlı ve onların koşullarına duyarlı yapılaşmış çevrelerin yönetimi ile ilgilenir. (Madanipour, 1996)

1970'lerden sonra kentsel yaşam standartlarının bazı ölçülebilir verilerle değerlendirilmesi yanında mekanın kalitesinin de göz önünde bulundurulması gerektiği görülmektedir. Kentsel mekanın kalitesi kentlinin yaşam kalitesinin de belirleyicisi konumundadır (www.kentsel.net).

Kentte kalite önemli bir öge olmanın dışında, kolayca ölçülebilmeli ve tam anlamıyla tanımlanabilmelidir. Günümüzde kentsel kaliteye ulaşma umudu, karma kullanım kavramıyla bağlantılı olan, kentsel kalite oluşumunda gerçekçi yaklaşım sağlayan kentsel tasarımın iyi bir biçimde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. (Parfect ve Power, 1997)

3.3. Kentsel Yaşam Kalitesi

Kentsel yaşam kalitesi, dar anlamıyla, toplumsal, ekonomik ve mekansal ögeler açısından kent tanımına giren yerlerde, kentsel alt yapı, iletişim, ulaşım, konut ve benzeri olanakların sunulma düzeyinin önceden belirlenen ölçülerin üstünde olması durumudur. Geniş anlamıyla “kentsel yaşam kalitesi” kavramı, toplumsal, kültürel, siyasal öge ve süreçleri de içerir. Kentin sunduğu olanak ve fırsatlardan örgütler, katmanlar içinde yaşayan bireylerin eşit, dengeli, gereksinimleri oranında yararlanması, eğitsel, sanatsal, ekinel, siyasal etkinliklere, süreçlere etkin biçimde katılabilme olanaklarına sahip olabilmesi söz konusudur.

Kentsel yaşam kalitesi, mimarlar, kent plancıları ile kentleşme, çevre sorunları ve yerel yönetimler konusunda uzman kişilerce yıllar boyunca geliştirilmiş bir kavramdır. Kentsel mekan kalitesi, kişinin yaşam kalitesinin de belirleyicisidir. Kentsel yaşam kalitesinin sağlanması için önemli olan sağlıklı bir kent yapısının oluşturulmasıdır. Bunun için de ekonomik, kültürel, çevresel, toplumsal ve siyasal ihtiyaçların karşılanması ve bunların birer hak olarak görülüp, uygulanması, korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi, çağdaş kent ve çevre standartlarının bir kente sağlanmasının yanında, kentli haklarının da herkese sağlanmış olması ile doğrudan ilgilidir. Bu bağlamda, kentsel yaşam kalitesi kavramı, Türkiye gibi kentsel sorunları kriz noktasına gelmiş bir ülkede değerlendirmek ve yorumlamak hiç de kolay değildir. Temel insan hak ve özgürlükleri ile birlikte, dayanışma hakları arasında sayılan

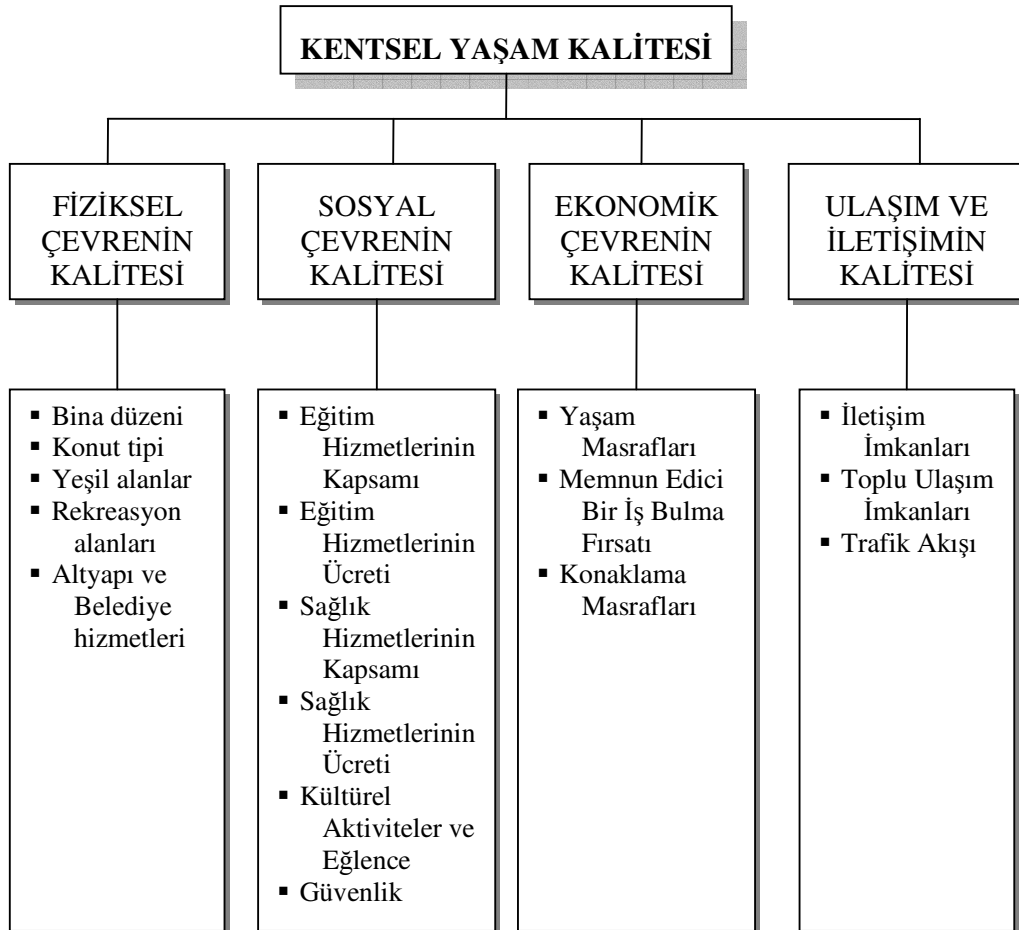
“evre hakkı” kavramı ve sonrasında “kentli hakkı” anlayışı, ağdaş ve yaşanabilir evre, planlı kentsel mekanlar, kentsel yaşamın standartlarını artırmada birer girdi olarak ele alınabilir. Fakat sorun tek başına iyi tasarlanmış konutların yapılması, sağlıklı içme suyunun temini veya çöplerin düzenli toplanmasında yatmamaktadır. Bunların yanında, yanıt verilmesi gereken soru kentin işlevlerini nasıl yerine getirdiğidir.

Kentsel yaşam kalitesi, kente yeni nüfus grupları çekmede bir anlamda kentin reklamında, önemli bir yer tutar. Pek çok yerel yönetim, internet yoluyla kenti tanıtırken, öncelikle doğal güzelliklerinden ve insanlara sunduğu kentsel yaşam kalitesinden bahsetmektedir. Çok uluslu şirketlerin yatırımlarının kendilerine çekmek isteyen kentler bir takım şartları da yerine getirmek durumundadırlar. Yüksek kaliteli alt yapı, iletişim olanakları, ulaşım ve güvenlik hizmetleri, iyi yetişmiş insan kaynağı ve ekonomik gelişmeyi sağlayacak gerekli teknolojik birikim bunların en önemlilerindendir. Tüm bunlar da zamanla halkın yaşam kalitesinde artış sağlayacaktır. Büyük bir ekonomik patlama gösteren Çin’in sahil şeridindeki kentler buna iyi birer örnek teşkil etmektedir. Kentsel yaşam kalitesi düşük olduğu yerlerde, bireylerde yer değiştirme eğilimi ortaya çıkmaktadır. Bu da bölgeler arası dengesizlik ve göç sorununa neden olmaktadır (Torlak, 2005).

Kentsel kalite kavramı ve ilgili terimler olan yaşanabilirlik, yaşam kalitesi ve sürdürülebilirlik araştırma programlarının, politikaların, kentsel gelişmenin ve toplumun ilgilendiği merkezi bir kavramdır. Kentsel kalite kavramı çok boyutludur, kentsel kalitenin farklı yönleriyle ilgili farklı teorileri de içeren bir kavramdır. Bazı yazarlar bu çok boyutlu tanımlamanın gerçekte mümkün olmadığını iddia etmektedirler: “bu tıpkı bir soğanı tarif etmek gibidir. Dışarıdan basit görünür, fakat aldattıcıdır, pek çok katmanı vardır. Bir parçası kesilirse, sadece kabuk kalır ve gerçek biçimi görünmez olur. Katman olarak ayrılırsa, tüm görüntüyü kaybederiz. Katmanlar şeffaftır, bu nedenle tümüme baktığımızda sadece yüzeyi değil aynı zamanda içini de görürüz” (Kamp ve diğ., 2003).

Kentsel kalite, yüksek kalitede bir çevre, refah ve memnuniyetin, fiziksel, sosyal yada sembolik olabilecek nüfus özelliklerini ifade etmektedir. Kentsel kalite, gruplara ve kişilere göre değişen subjektif algılar, davranışlar ve değerler dahilinde karmaşık bir kavramdır. Kentsel kalite, daha dar bir kavram olan yaşam kalitesinin önemli bölümü olarak tanımlanabilmektedir (Kamp ve diğ., 2003).

1930’lardan bu yana yaşam kalitesi çeşitli disiplinlerden araştırmacıların çalışma konusu olmuştur. Bu araştırmacılar, yaşam kalitesi bileşenlerini tanımlamaya çalışmışlar ve kendilerinin geliştirdiği yaşam kalitesi indeksleriyle şehirler, bölgeler ve ülkeler gibi coğrafi alanları karşılaştırmışlardır (Ülengin ve diğ., 2001).

Şekil 3.3. Kentsel Yaşam Kalitesinin Hiyerarşik Yapısı (Ülengin ve diğ., 2001)

Kentsel kalite, yaşayabilirlik, yaşam kalitesi, sürdürülebilirlik ve bunlarla ilgili fikirleri, çeşitli akademik disiplinleri (psikoloji, sosyoloji, çevre bilimleri, coğrafya, sağlık bilimleri, ekonomi) ve çeşitli uzmanlaşmış alanları (planlama, mimarlık, mühendislik, sağlık, politika) ifade etmektedir. Pratikte kentsel kalite kavramı, iki ayrım arasında köprü kurmaktadır: biri akademik disiplinler, diğeri akademik uzmanlar (kentsel kalite gelişimi içindeki ve uygulama yapan uzmanlar) (Brown, 2003).

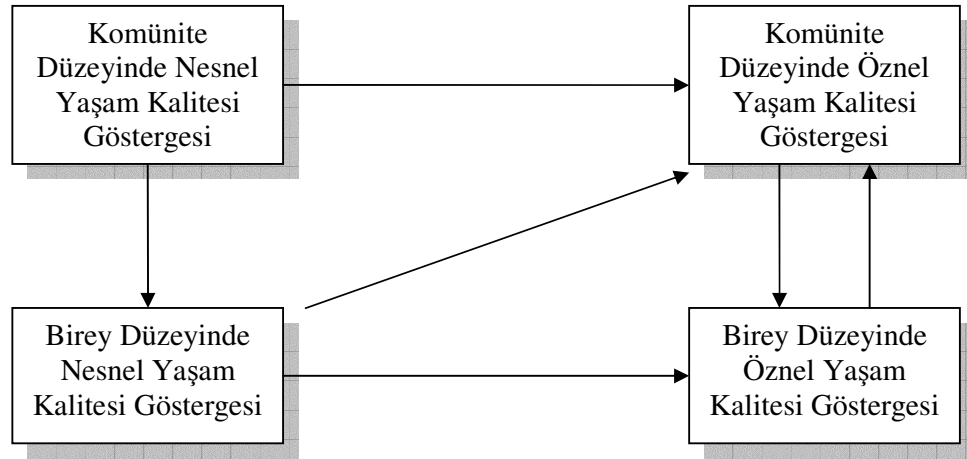
Kentsel yaşam kalitesi kavramını Tekeli ve diğeri (2004) kent merkezli yaşam kalitesi yaklaşımıyla değerlendirmektedir. Kentsel yaşam kalitesinin büyük ölçüde öznel kalan yanları vardır. Bunlar kolayca ölçülemez, hatta neler olduğu belirlenemez. Bu belirsizlik yaşam kalitesinin yer duygusu (sense of place), okunaklılık, kolektif anılara sahip olma ve tarihsel süreklilik gibi değişik faktörlerin kombinasyonundan oluşmasından kaynaklanır. Günümüzde bunlara çoğulcu toplumun çeşitliliğine olanak verilmesini, insanların kendilerini dışlanmış hissetmemelerini sağlamalarını eklemek gerekir.

Tekeli ve diğeri (2004), yaşam kalitesi göstergelerini iki farklı boyutta sınıflamaktadır. Birinci boyut yaşam kalitesi ölçütlerinin nesnel yada öznel ölçülmesine göre farklılaşabilir. Nesnel ölçütler kaliteli bir yaşam için gerekli ve nesnel olarak ölçülebilen maddi koşullar üzerinde durmaktadır. İkincisi olan öznel ölçütler ise bu koşullar konusunda insanların duygularına yani öznel değerlendirmelerine dayanmaktadır. Benzer nesnel koşullara sahip toplumlarda öznel yaşam kalitesi ölçümleri çok farklı sonuçlar verebilecektir. Yaşam kalitesi göstergelerinin ikinci boyutta farklılaşması bireysel ve komünite düzeyindeki ölçütler halinde olmaktadır. Bu durumda dört tür yaşam kalitesi ölçütü ortaya çıkmaktadır:

- 1. Bireysel Düzeyde Yaşam Kalitesi Öznel Ölçütleri**, yaşamdan tatmin olma (memnuniyet), mutluluk, iyilik hali duygusu vb.
- 2. Komünite Düzeyinde Yaşam Kalitesi Algılaması Ölçütleri**, insanların içinde yaşadıkları topluluk hakkındaki duyguları ve bu toplulukta yaşam kalitesini etkileyecek kararlara katılma derecesini ortaya koyma.

3. **Bireysel Düzeyde Yaşam Kalitesi Nesnel Ölçütlerinin** tanımlanmasında zorluklar vardır. Bu konuda genellikle izlenen yol olarak bireylerin işlevlerini yerine getirmesinde kullanabileceği kapasitelerin eksikliklerinin ölçülmesine gidilmektedir.
4. **Komünite Düzeyinde Yaşam Kalitesinin Nesnel Değerlendirme Ölçütleri**, bir bireyin kaliteli bir yaşam gerçekleştirebilmesi için, içinde bulunduğu komünitenin hangi nitelikte olması gerektiğine ilişkin koşulları belirlemektedir. bunlar ekonomik, sosyal, çevresel, insani gelişme, yönetim kalitesi vb. konulardaki göstergelerden oluşmaktadır.

Yaşam kalitesi ölçütü olarak belirlenen bu dört tür göstergenin karşılıklı ilişkileri Şekil 3.4.'te incelenmektedir.

Şekil 3.4. Komünite ve Birey Düzeyindeki Yaşam Kalitesi Ölçütleri (Tekeli ve diğ., 2004)

Komünite Düzeyinde Nesnel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin bu komünitede yaşayan bir bireyin gerçekleştirdiği yaşam kalitesinin fırsat pencerelerini oluşturduğu söylenebilir. Birey kendi kapasitelerini ve yaşam kalitesini bu komünite içinde gerçekleştireceği için, Birey Düzeyinde Nesnel Yaşam Kalitesi ölçütleri Şekil 3.4.'te görüldüğü üzere Komünite Düzeyindeki Yaşam Kalitesi ölçütlerinden etkilenmektedir. İster komünite düzeyinde, ister birey düzeyinde olsun nesnel

göstergeler bireyin algıladığı öznel yaşam kalitesi göstergelerinden farklıdır. Bireyin kendisinin mutlu olması nesnel göstergelerden çok öznel göstergelere bağlıdır. İçinde yaşayanların bu komüniteyi nasıl değerlendirdiği beklenebileceği üzere Komünite Düzeyinde Nesnel Yaşam Kalitesi ve Birey Düzeyinde Nesnel Yaşam Kalitesi göstergelerinden etkilenmektedir. Bireyin geliştirdiği kapasitelere göre onun içinde yaşadığı komüniteyi algılaması değişecektir.bireyin mutluluğunu esas belirleyecek olan, kendi yaşam kalitesi konusundaki öznel algılamalarıdır. Şekil 1’de görüldüğü üzere Birey Düzeyinde Öznel Yaşam Kalitesi büyük ölçüde Birey Düzeyinde Nesnel Yaşam Kalitesi ve Komünite Düzeyinde Öznel Yaşam Kalitesinden etkilenmektedir (Tekeli ve diğ., 2004).

Tablo 3.2: Komünite Düzeyinde Yaşam Kalitesi (Tekeli ve diğ., 2004)

NESNEL	ÖZNEL
Çevre kalitesi	Latif risksiz bir yaşam çevresi
İnsan kaynağı	Yüksek bir yaşam kalitesine sahip bir komünite oluşturmaya uygun nicelik ve nitelikte insan kaynağının varlığı
Sağlık durumu	Güvenli sağlıklı yaşam sağlayan komünite
Eğitim durumu	Eğitimin mükemmeliyeti ve fırsatların yüksekliği
Ekonomik performansı	Komünitenin sağladığı ekonomik fırsatların algılanması
Toplumsal bütünleşmesi	Yabancılaşma, dışlanma duygusu
Siyasal sistemin niteliği	Komünitenin kararlara katılıma açık olma derecesi
Yerleşme kalitesi	Keyifli ve yer duygusu oluşturan bir yaşam

Komünite düzeyinde yaşam kalitesini belirleyen nesnel ve öznel kavramlar Tablo 3.2.’de gösterilmiştir. Yaşayan komünitenin öznel göstergelerine iki farklı türde yaklaşılabılır. Bunlardan birincisi bireyin nesnel yaşam göstergeleri konusundaki bilgisini ölçmeye çalışırken, öznel değerlendirme ve nesnel değerlendirmenin farkını ortaya çıkarmaya çalışmaktır. İkincisi, bireyin içinde yaşadığı komüniteyi nasıl yorumladığı, ona ne tür değerler yüklediği üzerinde durmaktır.

Tablo 3.3: Birey Düzeyinde Yaşam Kalitesi (Tekeli ve diğ., 2004)

NESNEL	ÖZNEL
Doğal çevreyle ilişki kurma biçimleri	Doğayla uyumlu yabancılaşmamış bir yaşam duygusu
Sağlıkla ilgili yaşam kalitesi göstergesi	Tam iyi olma hali duygusu
Eğitim düzeyi ve bilgisi	Eğitim başarısı ve dünyanın gelişmiş bilgilerine ulaşabilme duygusu
Gelir düzeyi	Gelirini tatmin edici bulma duygusu
Sanatsal ve bilimsel başarısı	Sanat ya da bilimsel etkinliklerde başarı duygusu
Toplumsal farklılaşma ve katmanlaşmadaki konumu	Toplumda saygı görme duygusu
Siyasal sürece katılma düzeyi	Hakların korunduğu ve toplumsal bir özne olduğu duygusu
Boş zamanın varlık derecesi	İş dışında yaşamına anlam katacak faaliyetleri seçme özgürlüğü
Yaşadığı yerleşmenin (mahallenin) kalitesi	Yaşadığı yerleşmeden ve kurduğu sosyal ilişkilerden tatmin duygusu

Tablo 3.3.'de birinci sütunda bireysel düzeyde nesnel yaşam kalitesini ölçmekte kullanılacak kavramlar yer almaktadır. Bu kavramlar komünite düzeyindeki yaşam kalitesi kavramlarına paralellik göstermektedir. Komünite düzeyindeki olanaklar ölçülürken birey düzeyinde bu olanaklar çerçevesinde bireyin gerçekleştirdikleri ölçülmüş olmaktadır. İkinci sütunda yer bireyin yaşam kalitesi hakkındaki öznel değerlendirmeleri; iyi olma hali, başarı, tatmin olma, coşkulara sahip olma duyguları yer almaktadır. Öznel göstergeler bireyin yaşam deneyiminde elde ettiği yaşam kalitesini temsil etmekte ve aynı zamanda, nesnel göstergelerden de etkilenmektedir (Tekeli ve diğ., 2004).

3.4. Yaşam Kalitesi Araştırmalarının Örnek Uygulamaları

Yaşam kalitesi kavramıyla ilgili olarak günümüzde pek çok araştırma yapılmaktadır. Burada, farklı ülkelerde ve ülkemizde yapılmış olan çalışmalara yer verilmektedir.

Bonaiuto ve diğerleri (1999) yaptıkları çalışma, konut alanı kalitesinin yaşıyanlardaki algılarına, yerleşmenin farklı yönlerine ve yerleşmeye bağlılık arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Özellikle, çalışmada yerleşim alanı memnuniyetinin uygunluğunu kanıtlamak, konut alanı kalitesinin çok boyutlu algısının etkili olması ve Roma gibi büyük bir kentte, kişilerin kendi konut alanına bağlılığın gelişmesinin kanıtlanması amaçlanmıştır.

Bu çalışma, yerleşim alanı memnuniyetinde, konut alanı kalitesinin çok boyutlu algılanmasında yol gösteren bir modeli test etmekte, yerleşmeye bağlılık kriteri de son kriter olarak eklenmektedir. Bu model, sosyo-demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik seviye) ve konut alanı değişkenleri de (yerleşim alanında ve Roma'da ikamet uzunluğu, beraber yaşıyan kişilerin sayısı), konut alanı kalitesinin algılanması ve yerleşmeye bağlılığı kapsamaktadır. Konut alanı kalitesinin algılanmasının ölçülmesinde çok boyutlu bir anketin kullanılması ve yerleşmeye bağlılığın ölçülmesinde tek boyutlu bir ölçütün kullanılmasıyla, çalışmanın örneklemini Roma'nın 20 farklı yerleşmesinde ikamet eden 497 kişi oluşturmaktadır. Çok boyutlu konut alanı kalitesinin algısı anketi dört ana konuda 20 farklı ölçütü içermektedir: mimari ve kent planlama özellikleri (altı ölçüt), sosyal ilişki özellikleri (üç ölçüt), zamanlı ve ağ sistemine bağlı hizmetler (altı ölçüt), genel özellikler (beş ölçüt). Bu çalışma hem dört ana konunun bağlantısını hem de bu alanlar arasındaki hiyerarşiyi göstermektedir. Yerleşmedeki ikamet süresi ve sosyo-ekonomik seviye, konut alanı ve sosyo-demografik değişkenlerle yakından ilgilidir.

Çalışmanın belirli hipotezi, ikamet edenlerin genel değerlendirmesinde -çok boyutlu değişken gruplarıyla yerleşime elverişli alanlarda- kentsel yaşam kalitesinin farklı alanlarını gösteren, yerleşim alanı bağlılığıdır.

Kentsel kalite, yerleşim alanı bağlılığının tatmininde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda çalışma kapsamında belirlenen değişkenler ve özellikleri şunlardır:

A. Mimari ve Kent Planlama Özellikleri:

1. Mimari ve kent planlama alanı

1.1. Binaların memnuniyet verici estetiği

- Farklı tiplerdeki binalar uyumludur
- Binaların renklerinden dolayı memnuniyet verici bir yerleşmedir
- Yerleşmedeki binaların form ve detayları iyi yapılmıştır
- Güzel binaların görüldüğü güzel bir yerleşmedir
- Hiçbir mimari plan geliştirilmemiş bir yerleşmedir
- Bu yerleşmede açık alanlar ve yapılaşmış alanlar dengelidir

1.2. Bina estetiği farkı

- Yerleşmedeki eski ve yeni binalar arasında çok büyük bir farklılık vardır
- Yerleşmede, üst sınıf binalar ve kötü binalar arasında bir zıtlık vardır
- Pencereden dışarı baktığımda çok yakın binaların bunaltıcı olduğunu hissediyorum

1.3. Aşırı ve tekrar eden binalar

- Bu yerleşmede, sadece birbirinin aynı olan binalar vardır
- Yerleşmede, kışla gibi görünen konut binaları vardır
- Yerleşmedeki bloklar başka yerlerdekinden daha küçüktür
- Bu yerleşmede binalar çok yüksektir
- Binaların büyüklüğünden dolayı bunaltıcı bir yerleşmedir

<0.45 faktör yüklemeleriyle maddeler

- Yerleşmede çok alt sınıfın binaları vardır
- Mimari ve artistik nitelikleri olmayan bir yerleşmedir
- Bu yerleşmedeki binalar genellikle konforlu ve işlevseldir
- Yerleşmedeki apartmanların çok ince olan duvarları vardır
- Yerleşmede çok fazla kireçtaşı (çimento) vardır

2. Erişilebilirlik ve yolların organizasyonu

2.1. İçte Yapılabilirlik

- Yerleşmedeki sokaklar yeterince geniştir

- Yerleşmedeki sokaklar hareketliliğe izin vermektedir
- Bu yerleşme engelli insanlar için uygundur
- Park etmiş araçlar yürümeye engeldir
- Bu yerleşmede otopark yerleri ve alanları yetersizdir

2.2. Dış Bağlantılar

- Şehir merkezine bu yerleşmeden kolayca erişilebilmektedir
- Bu yerleşmenin şehrin kalanıyla bağlantısı kesiktir
- Bu yerleşmenin şehrin önemli kesimleriyle bağlantısı iyidir

<0.45 faktör yüklemeleriyle maddeler

- Bu yerleşmeden çıkmak kolaydır
- Bu yerleşmede yakındaki yerlere ulaşmak için etrafında daireler oluşturmak zorunda kalınıyor
- Yerleşmede bir ayrılmış yol olması yaşanabilirliği azaltmaktadır
- Yerleşmedeki yürüyüş yolları oldukça dardır
- Maalesef, yerleşmedeki insanlar yürümek yerine araçlarını kullanıyorlar

3. Yeşil Alanlar

3.1. Yeşil alanların eksikliği

- Yerleşmede daha çok yeşil alan olmalıdır
- Bir parka gitmek, şehrin başka kısımlarına gitmek demektir
- Evlerin sayısının artırılması, yeşil alanların tamamen kaybolmasıdır
- Yerleşmede, dinlenmek ve yürümek için yeşil boşluklar vardır
- İnsanların buluşabileceği en azından bahçe/park vardır
- Yerleşmede çok az ağaç vardır
- Herkes için yeşil alanlar olmalıdır ancak kullanılamaz yada halka kapalı durumdadır
- Yerleşmedeki yeşil alanlara sık sık gidilememektedir çünkü kötü durumdadır
- Yeşil alanlar iyi durumdadır
- Yerleşmedeki kullanılabilir yeşil alanlar sadece özel olanlardır çünkü kamuya açık olanlar kötü durumdadır

<0.45 faktör yüklemeleriyle maddeler

- Yerleşmede inşaat devam etmekte ve var olan küçük yeşil alan kaybolmaya mahkum olmuştur

B. Sosyal İlişki Özellikleri:

4. İnsanlar ve sosyal ilişkiler

4.1. Tehdit eden insanlar

- Oldukça üst sınıf bir yerleşmedir
- Yerleşmenin yeşil alanları kötü insanlar tarafından kullanıldığı için tehlikelidir
- Bu yerleşmeyi diğer alanlarla karşılaştırdığımızda çok kalabalık değildir
- Bu yerleşme çok kalabalıktır
- Yerleşmede pek çok işçi sınıfı sakini vardır
- Yerleşmedeki insanlar satıcı, hırsız ve madde bağımlısıdır
- Bu yerleşmedeki insanlar huzur, mutluluk ararlar
- Geç saatlerde yerleşmede dolaşmak kötü insanlarla karşılaşma riskini getirir

4.2. Sosyal ilişkilerin varlığı

- Bu yerleşmedeki insanlar genellikle çok candandır
- Bu yerleşmedeki insanlar genellikle çok sosyal değildirler
- bu alanda komşular çoğunlukla tanınır
- Bu yerleşmedeki sakinler sadece resmi ilişki kurarlar
- Yerleşmedeki bütün insanlar kendilerini düşünürler ve diğerleriyle çok az ilgilenirler

4.3. Zorla girme ve hoşgörüsüzlük

- Yerleşmedeki insanlar hoşgörüsüzdür
- İnsanlar genellikle uygar ve ihtiyatlıdır
- Etkili olan birisi diğerleri tarafından izleniyor

<0.45 faktör yüklemeleriyle maddeler

- Yerleşmenin nüfusu tüm insan tiplerinin olduğu bir karışımdır
- Yerleşmede sosyal sınıf bakımından homojen sakinler vardır
- Yerleşmede pek çok çingene ve üçüncü dünya ülkelerinden yabancılar vardır
- Bu yerleşme sakin olmayanlar tarafından (iş, alışveriş, turizm vs. için gelenler) istila edilmektedir
- Yerleşmede pek çok yaşlı vardır
- Yerleşmede pek çok yolunu kaybeden genç insan vardır

C. Zamanlı Olan ve Olmayan Hizmetler:

5. Sosyal-sağlık-yardım hizmetleri

5.1. Sosyal ve sağlık hizmetlerinin yeterliliği

- Yerleşmeden kolayca erişilebilen bir hastane bulunmaktadır
- Alandaki yerel sağlık ofisi, diğerleriyle karşılaştırıldığında, çok iyi hizmet sunmaktadır.
- Yerleşme tıbbi testler ve ayakta tedavi gören hastalar için iyi donanımlıdır
- Alandaki belediye ofisi yerleşmenin ihtiyaçlarına cevap vermektedir
- Yaşlılara yardım hizmetleri yerleşmede eksik kalıyor
- Yerleşme sosyal hizmetlerle iyi donatılmıştır
- Yerleşmede yaşlılar için fonksiyonları iyi olan bir merkez bulunmaktadır

5.2. Yetersiz eğitim hizmetleri

- Yerleşmedeki okullar ve çocuk yuvaları uygun olmayan yerlerde tutulmuştur
- Yerleşmede eğitim hizmetleri iyi donanımlıdır
- Yerleşmedeki çocuklar ve gençler okul için bu alanda yaşamak zorundadır
- Yerleşmenin okulları genellikle iyidir.

6. Kültürel-Rekreasyonel Hizmetler

6.1. Spor hizmetlerinin yetersizliği

- Bu yerleşme spor alanlarıyla iyi donanmıştır (spor alanları, Jimnastik salonu, yüzme havuzu)
- Bisiklet sürmek, yada jogging yapmak için bu yerleşme uygun değildir
- Dışarıda spor aktivitelerinin yapılmasının mümkün olduğu alanlar bulunmaktadır
- Spor alanları çok azdır ve yüksek fiyatlıdır

6.2. Kültürel aktiviteler ve toplanma mekanlarının yetersizliği

- Mevcut çalışan kültür merkezleri yerleşmenin ihtiyaçlarını karşılamaktadır
- Yerleşmedeki kültürel girişimler çok azdır
- Yerleşmede daha fazla sinema olmalıdır
- Bir toplanma mekanının varlığı yerleşmedeki genç insanları sokaklardan toplar
- Toplanma mekanlarının eksikliği bu yerleşmede genç insanların boş zamanlarını geçirmelerine izin vermemektedir

<0.45 faktör yüklemeleriyle maddeler

- Bir kitaba ihtiyaç varsa başka alanlardaki kitapçılara ve kütüphanelere bakmak zorundasındır
- Bu yerleşmede, her zaman boş zamanlarını geçirebileceğin bir yer bulursun
- Bu yerleşmedeki bazı barlar geceleri açıktır
- Yerleşme halkının pek çok sosyal aktivitesi vardır

7. Ticaret Hizmetleri

7.1. Ticari karışım

- Dükkanlarla iyi donatılmış ticari bir alandır
- Özel şeyler yerleşmenin dükkanlarında bulunmuyor
- Herşeyi bulabileceğin çok çeşitli dükkanlar vardır
- Yerleşme yerel bir markete yakındır

<0.45 faktör yüklemeleriyle maddeler

- Yerleşmedeki dükkanlar aynı zamanda sakinlerin buluşma mekanlarıdır

8. Zamanlı olmayan hizmetler: Ulaşım

8.1. Kamu ulaşım hizmetlerinin yetersizliği

- Yerleşmede kamu ulaşımını için yeterli seçenek yoktur
- Mevcut kamu ulaşımı şehrin diğer kesimleriyle iyi bağlantı kurmaktadır
- Mevcut otobüs hizmetleri daha sık olmalıdır
- Otobüsler, yoğunlukla uygun değildir

<0.45 faktör yüklemeleriyle maddeler

- Yerleşmedeki otobüsler her zaman aşırı kalabalıktır

D. Durum özellikleri:

9. Yaşam tarzı

9.1. Fırsatların eksikliği

- Bu yerleşme sadece bir yatakhanedir
- Bu yerleşmede çok az şey yapılabilir
- Genç insanlar bu yerleşmeden kaçmaya meyillidir
- Pek çok ilgi noktası olan bir yerleşmedir

9.2. Sessizlik

- Diğer alanlardaki kaosla karşılaştırıldığında, bu yerleşme hala yaşanabiliridir
- Bu yerleşme hareketlilikle doludur
- Yerleşmede sakin bir yaşam ritmi vardır

10. Kirlilik

10.1. Kirlilik

- Yerleşmedeki hava temiz ve nefes alınabilir değildir
- Binaların dışları hava kirliliğinin işaretlerini gösterir
- Yerleşmedeki hava yoğunlukla nefes alınamazdır
- Sessiz ve sakin bir yerleşmedir
- Yerleşmedeki çok fazla gürültü vardır
- Yerleşmedeki trafik yoğunluğu çok rahatsız edicidir

11. Bakım/Koruma

11.1. Kamu hizmetlerinde ve mekanlarında bakım eksikliği

- Sokaklar yeterince bakılmamaktadır
- Yerleşmede pek çok terkedilmiş alan vardır
- Yoğunlukla çevrede çöp vardır
- Bu yerleşme toplanan çöpün geri dönüşümü ve ayrılmasında iyi donanımlıdır
- Çöp toplama hizmetleri yeterlidir
- Sokak aydınlatması yoğunlukla yetersizdir

11.2. Özel alanlarda ve aktivitelerde bakımın varlığı

- Pek çok bina kötü durumdadır
- Yerleşmedeki binalar iyi bakımlıdır
- Bu yerleşme teraslar ve bakımlı bahçeler açısından zengindir
- Yerleşmenin sokaklarında tahrip/zararın pek çok işareti vardır
- İnsanlar yerleşmeleri için bakım ve ilgi gösterirler

<0.45 faktör yüklemeleriyle maddeler

- Yerleşmenin sokakları ve kaldırımları yeterince temizdir

E. Yerleşmeye Bağlılık

- Yaşamak için ideal yerleşmedir
- Bu yerleşme, şimdi benim bir parçamdır
- Yerleşmede duygusal yönden bağlı olduğum yerler vardır
- Bu yerleşmeden ayrılmak benim için çok zor olacaktır
- Bu yerleşmeden ayrılmaya gönüllüyüm
- Başka bir yer için bu yerleşmeden ayrılmaya gönüllü değilim.

Sonuç olarak; yerleşim alanına farklı yaklaşımların olumlu değerlendirilmesi, içerik, mimari, sosyal ve hizmet özellikleriyle ilgili olarak, konut alanına bağlılığı işaret etmektedir. Ayrıca, konut alanı bağlılığının önemini ortaya çıkaran, konut alanı kalitesi algısının çeşitliliği, mekana bağlılığın bir çok bileşenden oluşan yöntemini de göstermektedir. Konut alanı ve sosyo-demografik değişkenler, kentsel kalite göstergelerinin algılanmasında pek çok önemli yol göstermekte, konut alanı bağlılık endeksinde ise sadece birkaç önemli yol göstermektedir.

Çalışmanın sonuçları, insanların çevresel deneyimlerinin iki farklı seviyesine bağlı olarak önemli bağlantıları ortaya çıkarmaktadır: biri konut alanının belirli yönlerinin algılanması ve kavranması ve diğeri aynı mekana etkili bağlılık. Çevresel psikoloji alanında iki farklı araştırma konusu olan; konut alanı kalitesi algısı ve memnuniyet ile mekana bağlılık arasında, bu çalışma ile deneysel bir köprü kurulması sağlanmıştır.

Bonaiuto ve diğerleri (2003), 1999'da yaptıkları çalışmayı doğrular nitelikte, Roma'da, farklı özelliklere sahip 7 yerleşmede, 312 kişiyle, bir başka çalışma daha yapmışlardır. Bu çalışmada, yaşayanların kendi kentsel yerleşmelerindeki ilişkilerin kalitesi ölçülmektedir. İki ana başlık altında, kentsel yerleşmelerin algılanması ve yerleşmeye bağlılık kriterleri bağlamında 11 dereceli bir değerlendirmeyi içermektedir. Bu 11 derecede şu 4 genel kriter bulunmaktadır: Alansal yönler (mimari-planlama alanı, alan organizasyonu ve erişilebilirlik, yeşil alan); Sosyal yönleri (insanlar ve sosyal ilişkiler); İşlevsel yönler (yardım, rekreasyon, ticaret ve ulaşım hizmetleri); Bağlamsal (durumsal) yönler (yaşam hızı, çevresel sağlık, bakım).

Bu çalışmanın içeriği: kentsel kalite algısı ve yerleşmeye bağlılık endeksleri ve yapısının bu çalışmada elde edilen bulgularıyla daha önceki çalışmanın kriterleriyle karşılaştırma yapmak; daha önce geliştirilen kalite kriterlerinin geliştirilmesidir.

Bu çalışma alanı için belirlenen ölçüm kriterleri Tablo 3.4.'te yer almaktadır.

Tablo 3.4: Kentsel Yerleşmelerin Algılanması ve Yerleşmeye Bağlılık Kriterleri
(Bonaiuto ve diğ., 2003)

Mimari Ve Şehir Planlama Alanı	Binaların estetiği, yoğunluğu, hacmi
Erişilebilirliğin Ve Yolların Organizasyonu	• İçsel imkanlar (Mahallede yürüme, bisiklet ve otopark alanlarının uygunluğu) • Dışsal bağlantılar (şehir merkezi ve diğer alanlarla mahallenin iyi bağlantılara sahip olması veya mahallenin şehirden ayrılması ve ulaşılabilirliğinin zor olması)
Yeşil Alanlar	• Sosyal buluşma mekanlarının bulunması, çocuk oyun alanlarının kullanılabilir olması veya mahallenin yeşil alanlarının kullanılamaz olması
İnsanlar Ve Sosyal İlişkiler	• Sağduyu ve nezaket; güvenlik ve hoşgörü; toplum severlik ve içtenlik
Yardım Hizmetleri	• Eğitim hizmetleri (eğitim kalitesi ve kaliteli eğitime kolay erişim) • Sosyal yardım hizmetleri (yerel sağlık ve polis gücünün sağlanması)
Rekreasyon Hizmetleri	• Spor (mahallede spor faaliyetleri) • Sosyo-kültürel hizmetler (tiyatro, sinema, kütüphanenin mahalledeki varlığı)
Ticaret Hizmetleri	• Çeşitli ve erişimi kolay ticari birimler
Ulaşım Hizmetleri	• Genel ulaşımın sık, çeşitli, bağlantıları ve dağıtımı iyi olmalı
Çevresel Sağlık	• Rahat ve stressiz; uyarıcı ve sıkıcı • Mahallenin çevresel sağlığının (hava, gürültü vs. kirliliği) iyi durumda olması
Bağlılık	• Mahalleye olan bağlılığın güçlü olması

Sonuç olarak; bu çalışmada, daha önceki çalışmalara göre güvenilirlik seviyesinde artış olduğu görülmektedir. Önceki çalışma göre değerlendirildiğinde, yaşayanların kalite algıları ve deneyimleri aynı mekanların teknik değerlendirilmesinde farklı olduğu ve belli bir noktaya doğru birleştiği görülmektedir. Çevresel yönetim stratejileri ve müdahaleleri dahilinde, tahmin edilebilir, karşılaştırılabilir ve

tamamlanabilir objektif ve sübjektif kentsel değerlendirmeler ilerisi için bir adım olmaktadır (Bonaiuto ve diğerleri, 2003).

Marans (2003), yaptığı çalışmada, Detroit Metropolitan Alanında yaşayanların, objektif ve sübjektif göstergelerle yaşam kalitesini ölçmeyi amaçlamıştır. Çalışma kapsamında yaşayanların, seyahat ve ulaşım, mahalle ve komşuluk, park ve rekreasyon alanları, konut alanı ve hareketlilik, açık alanların varlığı ve yayılımı konuları hakkında araştırma yapılmıştır.

Bir mekanın yada coğrafi oluşumun (şehir, mahalle yada konut alanı) kalitesi sübjektif bir olgudur ve kişilerin bakış açılarına göre farklılık göstermektedir. Çevresel ve kentsel durumların algısı yada farkında olunması kişilerin değerlendirmesini ve onların kullanılmasını etkilemektedir.

Detroit Metropolitan Alan için hazırlanmış bu çalışmanın belirli dört amacı bulunmaktadır: (1) yaşam kalitesi hakkında hatasız ve inanılır bilgi üretmek, (2) 21. yüzyıl başında toplu yaşam alanlarının dikkati çeken yönleri ve 1960'lerden bu yana değişmekte olan kapsamın tanımlanması hakkında halkın algılarını belirlemek ve ölçmek, (3) 21. yüzyıl süresince yaşam kalitesindeki, toplumdaki ve çevresel durumlardaki değişiklikleri değerlendiren bir kalite testi oluşturmak, (4) halkın algılarının, toplum ve çevresel durumlarla ne kadar ilgili olduğunu belirlemek.

Belirlenen bu amaçlar doğrultusunda çalışma alanında yapılan anketlerle bilgi toplanmıştır. Sonuç olarak bu çalışma; Detroit bölgesinde mekan yada yaşam kalitesi çalışması bilimsel ve teorik kavramlarla politik ilgileri bir araya getirmeyi tasarlanmıştır. Politik bir bakış açısından bu çalışma, yerel ve özel sektör plancılar ve diğer bölgesel seviyedeki karar vericilerin belli bir alanda yaşayan halkın yaşam kalitesi deneyimleri hakkında bilgi sağlamaya çalışmıştır. Aynı zamanda, mekana katkısı olan yaşam kalitesi deneyimi hakkındaki bilgiler çalışmanın esas amacı olmuştur (Marans, 2003).

Pacione (2003) çalışmasında, yaşam kalitesi ve kentsel kalite araştırmalarına sosyal coğrafi yaklaşımla açıklama getirmektedir. Ayrıca Pacione, modern yaşamın kalitesi hakkındaki ilginin çağdaş toplumun bir özelliği olduğunu vurgulamaktadır. Yaşam kalitesi hakkında büyüyen bu ilginin esas nedeni, teknolojik gelişme oranının ve gelir artışının olduğu modern toplumlardaki paradoks zenginliğinden kaynaklanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerdeki insanlar, yaşam kalitesinin maddi zenginliğin basit bir fonksiyonu olmadığını farkına varmışlardır.

Yaşam kalitesi terimi pek çok farklı anlam taşımaktadır. Genel olarak, yaşanılan çevrenin durumu (hava ve su kirliliği yada fakir konut alanları gibi) yada kişilerin bazı niteliklerinden (sağlık yada eğitim başarısı gibi) söz edilmektedir.

Yaşam kalitesinin merkezinde, kişiler ve onların günlük kentsel çevreleri arasındaki ilişkinin araştırılması bulunmaktadır.

Kalite, çevrenin doğasında var olan bir nitelik değildir, fakat çevresel özelliklerin ve kişisel özelliklerin karşılıklı etkisinin davranışla ilgili bir fonksiyonudur.

Yaşam kalitesi çalışmaları alanında sosyal coğrafi araştırma çalışması kapsamında, yaşam kalitesi farklılıklarının incelenmesi, objektif bölgesel sosyal göstergelerin kullanımının tanımlanması için Glasgow şehri seçilmiştir.

Nüfus yapısı, sosyal, ekonomik ve konut durumuyla ilgili 64 gösterge Glasgow çalışma alanından veri olarak elde edilmiştir. Bu çalışmada, şehirdeki tabiat, şiddet ve yoksulluk oranları tanımlanmaktadır. Ayrıca, tespit edilen oranlar belirli problemleri ve problem alanları detaylı olarak analiz etmeyi sağlamaktadır. Analitik sonuçlar, dezavantajlı durumları hafifletmeyi amaçlayan, aynı zamanda gelecekteki fikirlere örnek olan kritik değerlendirmeler için temel oluşturmaktadır.

Eski Yunanda iyi bir şehirde tüm özgür erkekler yüz yüze yönetime katılabilmekteydi, oysa ki modern zamanda yaşanabilirliğin kriterinde genellikle iş olanakları, yeterli ulaşım sistemi ve iyi kentsel ekonomi gibi ekonomik faktörler etkilidir. Kent kapalı bir sistem değildir, ancak kentsel yaşam kalitesine etkisi olan, bölgesel, ulusal ve uluslar arası sistemlerle bağlantılı bir sistemdir (Pacione, 2003).

Yaşam kalitesi araştırmaları bugün bütün dünyada bilinmekte ve sık sık yenilenmektedir. Yaşam kalitesi araştırmalarına daha pek çok örnek vermek mümkündür. Fakat bu çalışma kapsamında, yaşam kalitesi kavramının gelişiminde katkısı olan çalışmalara değinilmektedir.

3.6. Avrupa Kentsel Şartı Ve Kentsel Yaşam Kalitesi

Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı'nda Mart 1992'de kabul edilmiştir. Avrupa Topluluğu tarafından benimsenen ve her kentli için minimum kentsel yaşam kalitesini tanımlayan kentsel Şart, Avrupa Kentsel Şartı'dır. Şartın metninde iyi bir kent yönetimi için gerekli ilke ve politikalar tanımlanmıştır. Şartın hedefi, kentliler için yaşam kalitesinin yükseltilmesidir. Deklarasyonda yer alan kentsel haklar, ulaşılmak istenen idealleri ve ideal koşulları yansıtan kurallardır. Sanayileşmiş ve zengin ülkeler dahil olmak üzere, dünyanın pek çok ülkesinde, kentlilerin tümünün bu hakların çoğundan yeterli ölçüde yararlandığı söylenemez. Karşılaşılan güçlüklerin aşılması için, kent yönetimleri, devletle, gönüllü kuruluşlarla ve halkın kendisiyle işbirliği yapmak zorundadır. Bu şart ile Avrupa'da yaşayan kentlilerin Kentli Hakları 20 madde altında Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu ile geliştirilmiştir (Torlak ve diğ., 2005).

Aşağıda belirtilen hakların gerçekleşmesi fertlerin, dayanışma ve sorumlu hemşeriliğe ilişkin eşit yükümlülükleri kabul etmesine bağlıdır. Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinleri şu haklara sahiptir:

1. Güvenlik: Mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent. Kentlerin uygar, sağlıklı, düzenli ve güvenli olması gerekmektedir.

2. Kirlenmemiş, Sağlıklı Bir Çevre: Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre. Kirliliğe karşı politika olarak; temiz teknoloji, alternatif yakıt kullanımı, düzgün trafik kontrol sistemleri, atığı kaynağından azaltma metotları önerilmiştir. Doğayı ve yeşil alanları koruma, açık alanların yeşillendirilmesinin teşviki, doğal, tarihi karakteristiklerinin korunup, özen gösterilmesi üzerinde durulan konular olmuştur.

3. İstihdam: Yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması.

4. Konut: Mahremiyet ve dokunulmazlığının garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması. Kanunlar ile hane mahremiyeti mutlaka sağlanmalıdır. Her insan ve aile, güvenli, sağlam konut edinme hakkına sahiptir. Yerel yönetimler, konutta seçenek, çeşitlilik ve ulaşabilirliği arttırmalı, ayrıca ev sahibi olabilme ve kullanım süresi güvencesini sağlamalıdır. Eskimiş konut dokusunun yenilenmesinin bedeli burada oturan, sosyo-ekonomik seviyesi düşük gruplara yüklenmemelidir.

5. Dolaşım: Toplu taşıma, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması. Özel araçlarla seyahat hacmi azaltılmalı, dolaşım yaşanabilir bir kent oluşturmaya yönelik düzenlenmeli, çeşitli ulaşım alternatiflerine izin verilmeli, sokak sosyal bir arena olarak algılanmalı, artan güvenlik, asayiş ve soysak uyum ile doğru sokak düzenlemeleri ve planlamaları yapılmalı, geniş kaldırımlar, yaya bölgeleri ile sokaklar iyileştirilmeli, yerel yönetimler, insanlara sokakların kendilerine ait, ortak mülkiyetleri olduğu fikrini aşılmalıdır.

6. Sağlık: Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması. Kentsel çevre, tüm yaşayanlara iyi sağlıklı çevre koşullarını sağlamalıdır. Kapsamlı çevre politikaları oluşturularak; atıkların yönetimi, hava, su, toprak ve yer altı kirlilikleri engellenmeli, tehlikeli atıklar tamamen ortadan kaldırılmalıdır.

7. Spor Ve Dinlence: Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için, spor ve boş vakitlerini değerlendirebileceği olanakların sağlanması. Kentsel spor alanları kent görünümüne aykırı olmamalı, sağlıklı ve güvenli olmalı, kamu spor federasyonları ile birlikte, yetenekli sporcuların yarışma ve eğitim ihtiyaçlarına cevap verecek alet ve donanımına sahip spor tesisleri tasarlanmalıdır.

8. Kültür: Toplumsal ilişkilere katılımı etkin rol oynayan, karmaşık kent politikalarının ve kentsel yaşam kalitesinin artırılması.

9. Kùltùrler Arası Kaynaşma: Geçmişten gùnümüze, farklı kùltürel ve etnik yapıları barındıran toplulukların barış içinde yaşamalarının sağlanması.

10. Kaliteli Bir Mimari Ve Fiziksel Çevre: Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekanların yaratılması. Kent merkezleri Avrupa'nın kùltür ve tarihi mirasının önemli sembolleri olarak koruma altına alınmalıdır. Açık alanların oluşturulması ve yönetimi kentsel gelişmenin vazgeçilmez bir parçasıdır. Yerel yönetimler, kent merkezlerindeki, güçlü ekonomik karları kontrol altında tutmalı, değişim, iyileştirme gibi yöntemleri özendirmeli, bu alanların meskun karakterini korumalıdır.

11. İşlevlerin Uyumı: Yaşama, alışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbiriyle ilintili olmasının sağlanması.

12. Katılım: oğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde; gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması. Yerel politik yaşam halkın katılımını sağlamak için, halk temsilcilerini özgür ve demokratik olarak seçebilmeli, seçilen temsilciler yetkilerini halkın refahı için politikalar, programlar ve projeler geliştirmek üzere kullanmalıdırlar.

13. Ekonomik Kalkınma: Kararlı ve aydın yapıdaki tüm yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması.

14. Sürdürülebilir Kalkınma: Yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması.

15. Mal Ve Hizmetler: Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimi, özel sektör yada her ikisinin ortaklığıyla sağlanması.

16. Doğal Zenginlikler Ve Kaynaklar: Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli, verimli ve adil bir biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve idaresi.

17. Kişisel Bütünlük: Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması.

18. Belediyeler Arası İşbirliği: Kişilerin yaşadıkları beldenin, beldeler arası ya da uluslararası ilişkilerine doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri;

19. Finansal Yapı Ve Mekanizmalar: Bu deklarasyonda tanımlanan hakların sağlanması için, gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması.

20. Eşitlik: Yerel yönetimlerin; tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayrım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan; eşit olarak sunulmasını sağlamakta yükümlü olması (Torlak ve diğ., 2005).

Avrupa Kentsel Şartı ilkelerinin ana başlıkları ise şu şekilde sıralanmıştır:

1. Ulaşım ve dolaşım,
2. Kentlerde çevre ve doğa,
3. Kentlerin fiziki yapıları,
4. Tarihi kentsel yapı mirası,
5. Konut,
6. Kent güvenliğinin sağlanması ve suçların önlenmesi,
7. Kentlerdeki özürlü ve sosyo-ekonomik bakımdan engelliler,
8. Kentsel alanlarda spor ve boş zamanları değerlendirme,
9. Yerleşimlerde kültür,
10. Yerleşimlerde kültürler arası kaynaşma,
11. Kentlerde sağlık,
12. Halk katılımı, kent yönetimi ve kent planlaması,
13. Kentlerde ekonomik kalkınma. (www.yerel.net)

4. KONUT ALANI MEMNUNİYETİ KAVRAMI

4.1. Konut Alanı Memnuniyeti Kavramının Tanımı

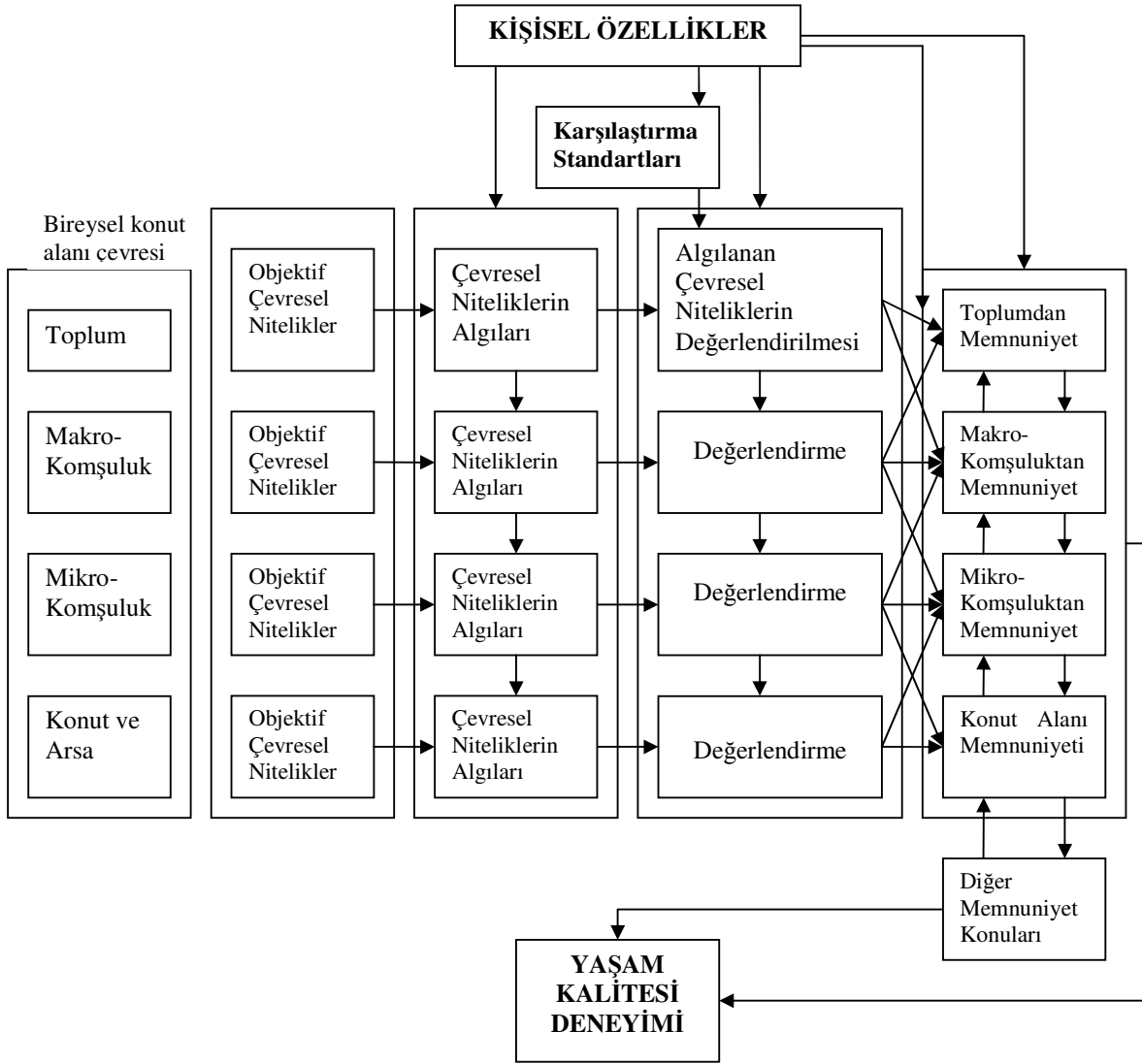
Yapılaşmış çevrede en çok çalışılan ve geniş araştırma alanına sahip olan konulardan biri de konut alanı memnuniyetidir. Konut alanı memnuniyeti, kullanıcıların (davranışsal ve algısal) özellikleri, fiziksel ve sosyal çevre özelliklerini inceleyen pek çok deneysel çalışmada kullanılmıştır.

Wiedemann ve Anderson (1985) tarafından da kullanılan, konut alanı memnuniyeti araştırması iki farklı kategoride gruplanabilir: (1) konut alanı kalitesinin değerlendirildiği bir kriter olarak konut alanı memnuniyeti çalışmaları (bu kategoride memnuniyet bağımlı değişkendir); (2) ikinci kategori konut alanı hareketliliğini araştırmak. Bu bakımdan, konut alanı memnuniyeti davranış olarak algılanıp, bağımsız bir değişken olarak ifade edilmektedir.

Araştırmalar, konut alanı memnuniyetinin, konutların durumu, konut alanının güvenliği, konutların kalitesi, yaşanabilir bir yer olması, komşulardan memnun olma gibi pek çok değişkenle ilgili olduğunu göstermiştir (Bruning ve diğ., 2004).

Konut alanı memnuniyeti ve konut kalitesi karşılıklı olarak bağlantılı iki kavramdır. Bazı çalışmalarda, çevrenin algısı ve değerlendirmesine etkisinin ölçülmesi açısından, konut alanı kalitesi bir kriter olarak değerlendirilmektedir (Altaş ve Özsoy, 1998).

Sosyal ve eğitim hizmetleri memnuniyeti ile yerleşim alanı kalitesi yaşayanların memnuniyetini etkilemektedir. Şekil 4.1.'deki model, farklı konut alanı ilişkilerinde ve bu ilişkilerin memnuniyet ile karşılaştırılmak yaşam kalitesine katkıda bulunduğunu göstermektedir (Marans, 2003).

Şekil 4.1 : Konut Alanı Memnuniyeti Ve Yaşam Kalitesi Modeli (Marans, 2003)

Kısaca, konut alanı memnuniyeti, belirlenen bir konut alanında yaşayan kişilerin yaşam kalitesi ve konut alanı hareketliliğini başlatan bir faktör olan tanımlamaların önemli bir kriteri olarak çalışmalarda kullanılmaktadır.

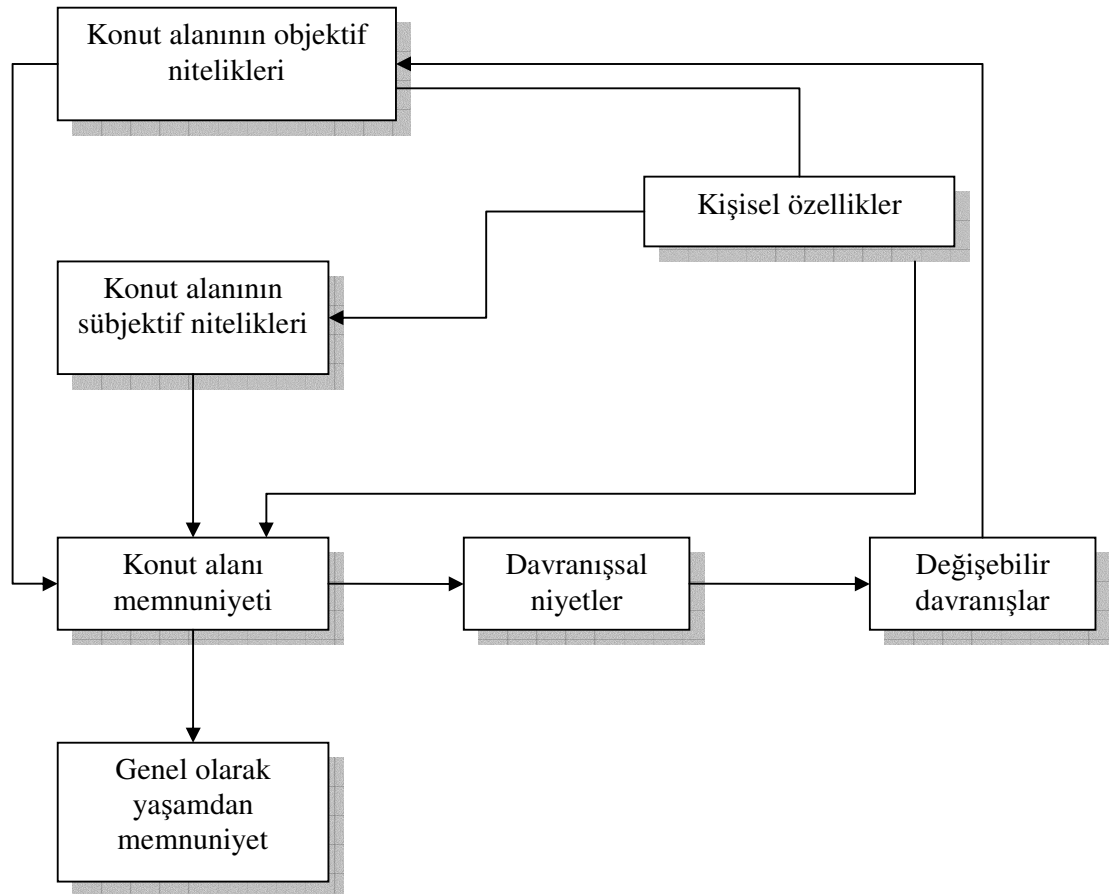
Konut alanı memnuniyetini, kullanıcının özellikleri, konut alanı özellikleri, konut alanı yönetimi, çevresel ve yerel faktörler gibi değişkenler etkilemektedir (Ergenoğlu, 2003). Literatürde kullanılan, memnuniyeti etkileyen parametreler Tablo 4.1.'de şu şekilde sıralanmaktadır:

Tablo 4.1: Memnuniyeti Etkileyen Parametreler (Ergenoğlu, 2003)

Kullanıcıyla İlgili Parametreler	Aile tipi (çocuklu/çocuksuz/kalabalık), sosyo-ekonomik yapı/sosyal seviye, meslek, cinsiyet, yaş, eğitim, gelir ve ikamet süresi
Çevre ile ilgili parametreler	<u>Fiziksel konfor</u> : yoğunluk, genişlik, iklim, trafik yoğunluğu, gürültü seviyesi <u>Görünüş+fiziksel durum</u> : estetik özellikleri, topoğrafya ve manzara <u>Erişilebilirlik/Hizmetler</u> : otopark alanlarının varlığı, yeşil alanlar, rekreasyon alanları, teknik donanım <u>Gelişme</u> <u>Planlama</u> <u>Değer artışı</u> <u>Güvenlik düzeyi</u>
Binalarla ilgili parametreler	<u>Yönetim</u> : çöp toplama sistemi, kurallar ve düzenleme/ kuralların uygulanması, kullanıcıların isteklerine önem verme, tamir/bakım/restorasyon, iç hizmetler, mülk sahipliliği sistemi <u>Yerleşme</u> : binaların konumu, okula yakınlık, çevrenin düzeltilmesi, binaların dış görünümü (yapısal durum-arazi ile ilişki) <u>Değer</u> : kira/aynı seviyedeki konutlarla karşılaştırma, binaların büyüklüğü, değer artışı, merdivenlerin/asansörlerin durumu ve yeterliliği <u>Fiziksel durum</u> : aydınlatma, izolasyon, havalandırma, ısıtma, bina yaşı/durumu
Konut ile ilgili parametreler	<u>Kalite</u> : esneklik, detaylar, teknoloji, yapım ve malzeme, su basıncı, bina dışının kalitesi, duvarların kalitesi, bina içinin kalitesi, yer kaplamasının kalitesi, teçhizat <u>Fiziksel konfor</u> : aydınlatma, gizlilik, izolasyon, havalandırma, ısıtma, genişlik <u>Alansal uyum</u> (tasarım kalitesi+alanlar arası ilişkiler): işlevsel ilişkiler, alansal hiyerarşi, oturma odası, mutfak, giriş, yemek odası, yatak odaları, banyo/WC konumu <u>Konutun büyüklüğü</u> : oturma odası, mutfak, yemek odası, yatak odaları, banyo, girişin büyüklükleri, konutta çocuklar için oyun ve çalışma alanlarının varlığı <u>Konutun konumu</u> : yerden yüksekliği, konutun giriş şekli (balkon, koridor, merdiven), kapsamlı manzara <u>Estetik</u> : estetik özellikleri, iç alanların yoğunluğu
İnsan ihtiyaçları ile ilgili parametreler	Elverişlilik, güvenlik, sosyal bağlantı ihtiyaçları, özgürlük, etkinlik, iş, güzellik, anlam ve değer, sosyal izin

4.2. Planlama Literatüründe Konut Alanı Memnuniyeti Ve Araştırma Örnekleri

Amerigo (1997), kişilerin bireysel olarak konut alanındaki etkilenmelerinden yola çıkarak kavramsal bir çalışma hazırlamıştır. Bu yaklaşım konut alanı memnuniyetinin bir modelidir. Konut alanında bireysel etkileşim ile bu etkileşim içinde yer alan farklı yöntemlerin (algı, etki ve davranış) analizi arasındaki çalışmayı ifade etmektedir.

Şekil 4.2: Konut Alanı Memnuniyetinin Sistematiik Modeli (Amerigo ve Aragonés, 1997)

Bu modele göre, (Şekil 4.2.), konut alanının objektif nitelikleri bireysel olarak değerlendirildiğinde, memnuniyet derecesindeki artışla sübjektif olmaktadır. Sübjektif nitelikler kişisel özellikler tarafından etkilenmektedir. Bu değerlendirmenin sonucunda, konut alanı memnuniyetinde, konut alanında kişisel deneyimlerin olması ve çevrenin uygunluğunun artması yada sürdürülmesi yolundaki davranışa neden olması durumu olumlu bir etkidir.

Araştırmalar detaylı olarak analiz edildiğinde araştırmacıların iki boyut üzerinde yoğunlaştığının farkına varılmaktadır: biri fiziksel ve sosyal boyut, fiziksel ve sosyal çevre niteliklerine bağlı, diğeri objektif ve sübjektif boyut, objektif ve sübjektif değerlendirmelere bağlı. Şekil 4.3. çeşitli çalışmalardan sağlanmış farklı tahminleri gösteren bir tasniftir.

Şekil 4.3: Konut Alanı Memnuniyetinin Bazı Tahminleri (Amerigo ve Aragones, 1997)

Pulat ve diğ. (1996) yürütücülüğünde, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca yapılan bir araştırma çalışmasında, toplu konutların, özellikle de Toplu Konut Kanunu kapsamında üretilen ve üretilmesi T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresince planlanan toplu konutların yaşam kalitesinin tatminkar bir düzeye erişmesini sağlayacak olan bilgiyi üretmek amaçlanmıştır. Ayrıca bu çalışmada, kullanıcı ve mimarların ideal konut imajı ile seçilen konut özellikleri hakkındaki görüşlerin karşılaştırılması yapılmıştır.

Konut çevrelerinin mekansal/toplumsal boyutları toplu konut alanlarında sosyal yönden dinamik bir çevrenin oluşturulmasında temel olan belirleyiciler ve fiziksel çevre değişkenlerine bağlı konfor koşullarına göre çevresel tatmin boyutu konut kalitesinin artırılmasında en önemli kriter olarak tanımlanmaktadır. Konuya bu açıdan bakıldığında, çalışmanın amaçları: (1) kullanıcı görüşlerini, fiziksel çevre özellikleri ve tanımlanmış çevre koşulları bağlamında çevresel olgulara karşı insanların tepkileri şeklinde ölçmek ve konutlarda fiziksel ve algılanan özelliklerin tatmin boyutu ile ilişkisini kurmak, (2) toplu konutlarda nitel değerlerin tasarımcı mimarlar tarafından hangi kriterler bağlamında ele alındığını ölçmek, (3) konutlarda tatminkar bir ortam sağlayan parametrelerin tasarıma veri olabilecek değerler, normlar şeklinde önermek, (4) insanların günlük yaşamındaki algılamalarının değerlendirmelerinin ne tür fiziksel özellikler ve konfor koşullarından veya yapısal düzenden kaynaklandığını ortaya koyan bir sistematik kurgu, bir metot geliştirmek.

Çalışmada toplu konutların niteliksel değerleri/kalite kavramını incelerken üç temel parametreden yola çıkılmıştır:

- 1) Fiziksel parametreler (konutların boyutsal özellikleri ve algılanışları, fiziksel çevre koşulları vb.),
- 2) Görsel (estetik) parametre (çevresel konum organizasyonu, yüzeysel kompozisyon, hacimsel devinim vb.),
- 3) Sosyal etkileşim parametresi (konutların komşuluk ilişkilerini güçlendirme özellikleri vb.).

Çalışmada kullanıcının tatmin düzeyini belirlemek üzere yapma çevre-insan bağlamında aranan ilişkiler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Konut ile ilgili genel görüşler (mükemmel-kötü) ile mekansal, görsel ve fiziksel tasarım değişkenleri arasında ilişki,
- Konut ile ilgili görüşler (mükemmel-kötü, 5'li değerlendirme skalası) ile ekonomik faktörler, psikolojik faktörler, fiziksel yapı faktörleri arasındaki ilişki,
- Konutun beğenilen özellikleri ile beğenilmeyen özellikleri arasındaki ilişki,
- Konutun ekonomi ve tasarım faktörlerinden memnuniyet ile konuttan şikayet arasındaki ilişki,
- Konutta yapılan değişiklikler ile konuta ilişkin şikayetler arasındaki ilişki
- Konutun beğenilen ve şikayet edilen özellikleri ile kullanıcının eğitim düzeyi arasındaki ilişki,
- Konutun beğenilen ve şikayet edilen özellikleri ile kullanıcının statüsü arasındaki ilişki,
- Konutun beğenilen ve şikayet edilen özellikleri ile kullanıcının gelir düzeyi arasındaki ilişki,
- Konutun beğenilen ve şikayet edilen özellikleri ile kullanıcının cinsiyeti arasındaki ilişki,
- Konut imajı özellikleri ile ideal konut tipi arasındaki ilişki,
- Konutun algısal değişkenleri ile konutun fiziksel değişkenleri arasındaki ilişki,
- Konutun bulunduğu çevrenin çeşitli sıfat çiftleri kullanılarak değerlendirilmesi ile ferahlık faktörü arasındaki ilişki,
- Çevre ile ilgili görüşler (mükemmel x kötü) ile çevrenin doğal ve yapay özellikleri arasındaki ilişki,
- Çevre ile ilgili görüşler (mükemmel x kötü) ile açık alan kullanımı arasındaki ilişki.

Yapılan bu araştırma çalışmasında toplu konutlarda niteliksel değerleri incelemek ve genel sonuçlara ulaşmak için fiziksel parametreler, memnuniyeti etkileyen faktörler, konutun beğenilen özellikleri, eylemler ve mekansal performans, konut ve yakın çevresine ilişkin değerlendirmeler, konutta şikayet edilen konular, beğenilen ve şikayet edilen konuların karşılaştırılması, konutta yapılan ve yapılmak istenen değişiklikler bağlamında irdelenmiştir. Bu konu başlıkları içinde incelenen konular Tablo 4.2.'de sıralanmaktadır.

Tablo 4.2: Pulat ve diğ. (1996) Çalışmasının Değerlendirme Kriterleri

Konuttan Genel Memnuniyet	• oda büyüklüğü • pencere biçim ve boyutları • tasarım • çamaşır kurutma ve depolama yerleri • eşya taşımak için merdiven boyutları • esneklik • görsel mahremiyet
Konut Nitelikleri Memnuniyeti Ve Konutun Psikolojik Etkinliği	• yuva hissi • modernlik • estetik kalite • renk • doku vb.
Konut Nitelikleri Memnuniyeti Ve Fiziksel Yapı Özellikleri Etkinliği	• ısınma • temizlik • sağlamlık • akma-rutubet • girişin aydınlatılması • gürültü
Konutun Beğenilen Özelliklerinin Cinsiyet, Kullanıcı Statüsü, Eğitim Düzeyi Ve Gelir Durumuna Göre Sınıflandırılıp Değerlendirilmesi	
Konutun Farklı İç Mekanlarında Yer Alan Eylemlerin Sıralanması	• oturma odası • salon • çalışma odası • ebeveyn yatak odası • çocuk yatak odası • mutfak • tuvalet ve banyo
Konutun Farklı İç Mekanlarında Performans Değerlendirmesi	• büyüklük, • aydınlatma, • havalandırma, • ısınma • ses konforu

Bunların yanı sıra yaşam standardı göstergeleri olarak konut içinde kullanılan eşya, araç ve gereçlerin saptanması, cinsiyete göre fiziksel yapı faktörlerinin değerlendirilmesi ve konutun ekonomik faktörlerinden memnuniyet; konutta beğenilen ve şikayet edilen özelliklerin karşılaştırılması; konutun şikayet edilen özelliklerinin cinsiyet, eğitim düzeyi ve hane halkı aylık toplam gelirine göre değerlendirilmesi; konutta yapılan değişiklikler ve konutla ilgili şikayetler, konutta değiştirilmek istenen özellik, konutta yapılmak istenen değişiklikler, oturlan konuttan taşınmak isteme nedeni, diğer blokların konumunun getirdiği sorunlar, kullanıcıların çevre ile ilgili (manzara, gün ışığı, gürültü) görüşleri de incelenmiştir (Tablo 4.3.).

Tablo 4.3: Pulat ve diğ. (1996) Çalışmasında Kullanılan Yaşam Standardı Kriterleri

Diğer Blokların Konumunun Getirdiği Sorunlar	• Güneşi engelliyor • Rüzgar koridoru oluşturuyor • Hava hareketini engelliyor • Kalorifer dumanı geliyor	• Bloklar içiçe • Manzarayı bozuyor • Gürültü geliyor • Rahatsız olmuyor
Çevreyle İlgili Görüşler	• Manzara yeterli • Gün ışığı yeterli • Bina yeterince sessiz	• Araç gürültüsü yok • Çöp hizmetleri yeterli • Site içi yollar yeterli
Konutun Beğenilen Özelliklerinin Cinsiyet, Eğitim Düzeyi ve Hane Halkı Aylık Toplam Gelirine Göre Değerlendirilmesi	• Dairenin büyüklüğü • Apartmandaki konumu • Bahçe olanakları • Otoparkın olması • Havaasının güzelliği	• Manzarası • Aydınlık olması • Rahat ve kullanışlı • İyi bir semt • Modern olması
Konutun Beğenilmeyen Özelliklerinin Cinsiyet, Eğitim Düzeyi ve Hane Halkı Aylık Toplam Gelirine Göre Değerlendirilmesi	• Odaları küçük • Oda sayısı az • Banyosu çok küçük • Balkon az • Aydınlığa oda bakıyor • Sandık odası yok • Pencere/kapılar bozuk • Dolap az veya yok • Açık mekanlar kötü • İç mekanlar kötü • Dış görünüm kötü	• Bina kalitesi kötü • Tesisat sorunları var • Rutubet var • Hava ceyyanı var • Odalar ısınmıyor • Parıltı var • Gürültü var • Yönetim ve komşular kötü • Ulaşım zor, uzak • Rahatsızlık duymuyor

İmamoğlu ve diğ. (1996), Ankara'daki toplu konut bölgelerinde “insan, konut ve çevre” değişkenlerinin değerlendirildiği bir araştırma çalışması yapmışlardır. Bu çalışmada, sosyal psikolojik ve mimari açıdan disiplinler arası bir anlayışla, psikolojik, sosyal-ekonomik ve fiziki boyutların etkileşimini içeren genel bir sistem anlayışı ele alınmıştır. Farklı toplu konut bölgelerinde farklı sosyo-ekonomik düzeyde 874 kişiyle yapılan çalışmada, (1) hane halkının ve konutun genel özellikleri, (2) görüşülen kişinin evi, fiziki çevresi, komşuları ve mahallesine ilişkin algı ve değerlendirmeleri, (3) kent yaşamı, konut ve çevreye ilişkin genel tutum ve yargıları konuları temel alınmıştır.

Bu araştırmada 283 ölçekli ve 20 açık uçlu sorudan oluşan anket çalışması yapılmıştır. Ankette yer alan temel konular: (1) Hane Halkıyla İlgili Demografik Bilgiler, (2) Konut İle İlgili Genel Bilgiler, (3) Görüşülen Kişinin Evi ve Çevresi İle İlgili Algı ve Değerlendirmeleri, (4) Konut ve Çevre İle İlgili Genel Tutum ve Yargılar olup, Tablo 4.4.'de detayları incelenmiştir.

Tablo 4.4: Anket Kapsamındaki Temel Konular (İmamoğlu, 1996)

I. Hane Halkıyla İlgili Demografik Bilgiler	a. Sosyo-ekonomik Düzey b. Aile Tipi c. Yoğunluk d. Diğer özellikler	
II. Konut İle İlgili Genel Bilgiler	a. bölge b. konut tipi c. fiziki ölçümler (sıcaklık, nem, ışık) d. mimari ve yapım açısından değerlendirmeler e. mimarların fiziki çevreye ilişkin gözlem ve değerlendirmeleri	
III. Görüşülen Kişinin Evi ve Çevresi İle İlgili Algı ve Değerlendirmeleri	a. ev ile ilgili algı ve değerlendirmeler	1. ev anlayışı 2. ev seçiminde rol oynayan etkenler 3. evin büyüklüğüne ilişkin düşünce ve değerlendirmeler 4. odaların kullanım amaçları 5. ev ile ilgili olası problemler (büyüklük/küçüklük, ısınma, gürültü, mahremiyet, koku, su, çamaşır kurutma, depolama imkanları, masraflar 6. alt, orta ve üst katlarda oturmaya yüklenen olumlu ve olumsuz özellikler ve tercih edilen katlar
	a. fiziki çevre ile ilgili algı ve değerlendirmeler	1. aydınlatma 2. yeşillik 3. temizlik 4. evin konumunun hizmetlere yakınlığı 5. ulaşım sorunları 6. çevreden gelebilecek zararlara ilişkin yargılar 7. mahallenin beğenilen ve beğenilmeyen özellikleri
	a. sosyal çevre (komşular) ile ilgili algı ve değerlendirmeler	1. benzerlik/farklılık algıları 2. ilişki ağının genişliği 3. görüşme sıklığı 4. ilişki türleri 5. ilişkilerde algılanan uyum 6. ilişkilerden memnun olma derecesi
IV. Konut ve Çevre İle İlgili Genel Tutum ve Yargılar	a. kişinin çevresini kontrol edebilme gücü b. apartman yaşamına ilişkin tutum ve öneriler c. apartman veya bağımsız evde oturma algılanan olumlu ve olumsuz yanları d. evlerden memnuniyet ve ideal ev imgeleri e. konut ve çevresine ilişkin önemli değişkenlerin algılanan temel boyutları f. kent yaşamının algılanan olumlu yanları	

Araştırma sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde, ankete katılanlar kent dışında yaşamının çevreyi daha çok kontrol etme gücü sağladığı veya sağlayacağı düşüncesindedir. Çevreye ilişkin kontrol gücü algısının sosyo-ekonomik düzeyi de içeren konut ve çevresinden memnuniyet faktörünün en iyi belirleyicisi olduğu sonucuna varılmaktadır. Ayrıca, toplu konutlarda yapı sorunlarının çözümlendiği, farklı aile tiplerinin farklı tercihlerine uygun seçeneklerden oluşan, ailelerin alınan kararlara katılabildiği, yoğunluğu düşük ve özenli yaşam çevrelerinin hedeflenmesi gerektiği sonucuna da varılmaktadır.

Konut alanı memnuniyeti çalışmaları genellikle ikiye ayrılmaktadır: biri, konut alanı memnuniyetinde konut kalitesi ölçütünü düşünen çalışmalar; diğeri, konut alanı memnuniyetini sadece bir ölçüt olarak değil aynı zamanda davranış tahmininde bulunan bir ölçüt olarak düşünenler (Liu, 1999).

Liu (1999) Hong Kong'ta, kamu ve özel sektör tarafından geliştirilen konut alanlarının üçünde memnuniyetle ilgili bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma için seçilen konut alanları büyüklük açısından ve aynı coğrafi bölgede yer aldıkları için karşılaştırma yapmak mümkündür. Tüm bu konut alanlarında otoparkı olan alışveriş kompleksi ve ulaşım terminali bulunmaktadır. Bu çalışmada, (1) yaşayanlarda konut alanı memnuniyetini etkileyen fiziksel ve sosyal faktörleri tespit etmek, (2) performans kriterlerinin değerlendirilmesi, (3) çocukların kaza riski, alansal yoğunluk, kalabalık ve yerleşmenin özellikleri ile konut alanı memnuniyetinin ilişkileri, (4) biçim ve değer yönünden bina tasarımının kalitesinin değerlendirilmesi konuları araştırılmaktadır. Çalışmada Tablo 4.5.'de belirlenen faktörler doğrultusunda anket çalışması uygulanmıştır.

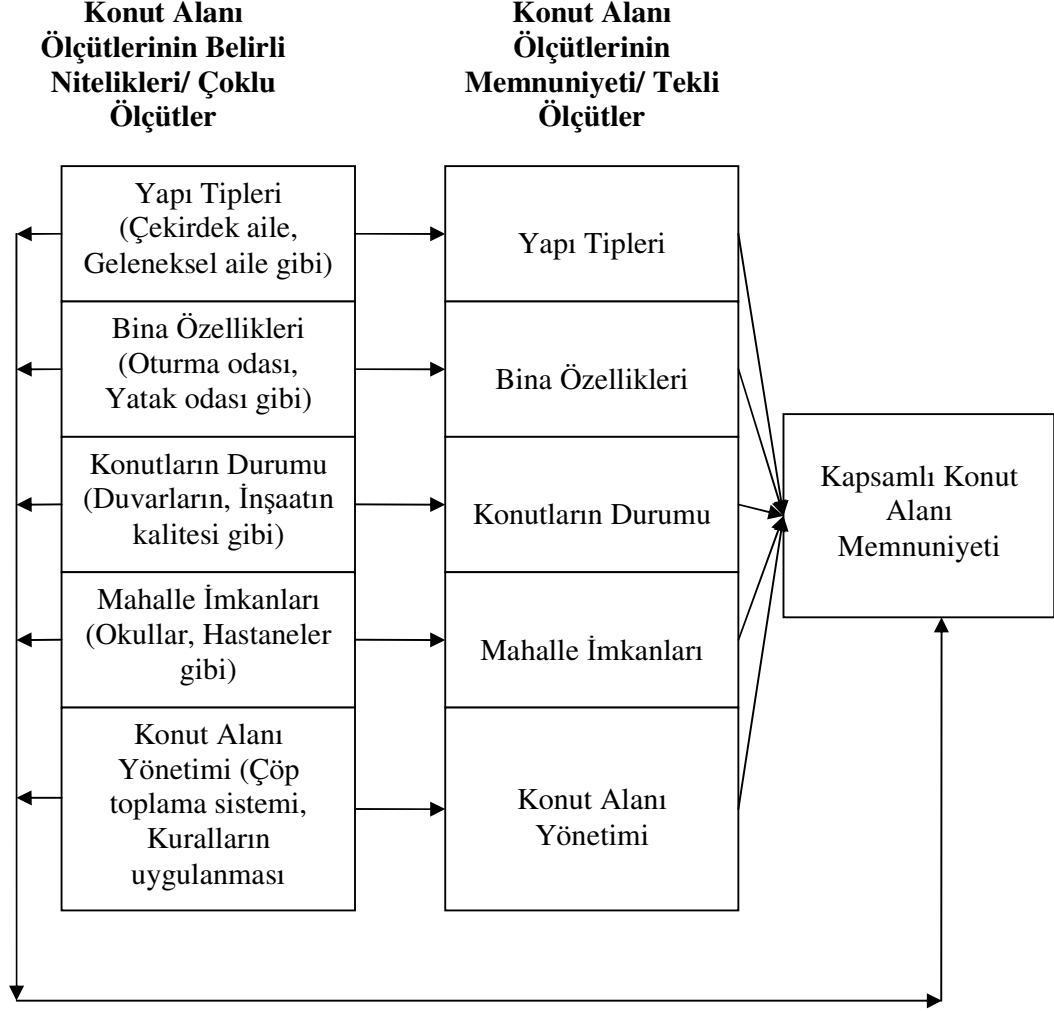
Tablo 4.5: Faktör Analizi (Liu, 1999)

Faktör	Faktörün Değişkenleri
Alanın Yönetimi ve Bakımı	• Konut bloklarının bakımı • Kamusal alanların temizliği • Binaların güvenlik ölçütleri • Kamusal alanların bakımı • Alandaki nüfusun yoğunluğu • Çöp biriktirme
Aydınlatma ve Havalandırma	• Dairede gün ışığı dağılımının yeterliliği • Dairede doğal havalandırmanın yeterliliği • Kamusal alanlarda aydınlatma seviyesi
Konum	• Posta hizmeti • Suç karşıtı ölçütler • Alışveriş yerleri/arketler • Ulaşım imkanlarının rahatlığı
Binaların Görünümü	• Bina biçimi • Binanın giriş tasarımı • Çevredeki binalara göre dış görünümün karşılaştırılması
Çevre	• Dairenin uyumu • Manzara • Yeşil alanların yeterliliği
Alansal Hareket	• Boş zaman faaliyetleri • Dairenin genişliği • Güvenlik ölçütleri
İtfaiye Hizmetleri	• Yangından kaçış yerleri • İtfaiye hizmetleri tesisatı
Gizlilik	• Gizlilik • Konut alanında uygunluk
Binada Kullanılan Malzemeler	• Binanın dış malzemelerinin dayanıklılığı • Yağmur suyunun akması • Sıhhi tesisat (ıslak zemin gibi)

Sonuç olarak, kamu tarafından yapılan konut alanında yaşayanlar genel olarak özel sektör tarafından yapılan konut alanında yaşayanlardan yüksek oranda memnuniyetsizdirler. Kamu tarafından yapılan konut alanında yaşayanlar; (1) alanın yönetimi ve bakımı, (2) binada kullanılan malzemeler ve (3) ulaşım imkanlarının rahatlığı konularından memnun değildirler.

Konut alanı memnuniyeti çalışması, kamusal konut alanı projeleri için düzenlenen kaliteli ve verimli gelişme programında kullanılmalıdır. Bu çalışma, tasarım ve planlama aşamalarında konut alanı memnuniyetinin kullanıcılar tarafından ciddiye alındığını ve tasarım ve planlama kararlarının belirlenmesinde etkili olmasını göstermelidir.

Ukoha ve Beamish (1997) Nijerya, Abuja'ya kamu tarafından yapılan konut alanı kullanıcısının memnuniyetinin incelenmesi üzerine bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmanın amacı, konut alanının belirli özellikleri ve konut alanında genel memnuniyet ilişkisi incelenmektedir. Çalışmada kullanılmak üzere bağımsız değişkenler (tekli ölçütler: yapı tipleri, bina özellikleri, konutların durumu, mahalle imkanları, konut alanı yönetimi; çoklu ölçütler: konut alanı özelliklerinin belirli nitelikleri) ve bağımlı değişkenler (kapsamlı konut alanı memnuniyeti) arasındaki ilişkiyi gösteren kavramsal bir model hazırlanmıştır (Şekil 4.4.). Modelde kapsamlı konut alanı memnuniyeti konut alanı ölçütlerinin memnuniyeti tarafından doğrudan etkilenmekte, konut alanı ölçütlerinin belirli nitelikleri tarafından da dolaylı olarak etkilenmektedir. Konut alanı memnuniyetinin çoklu ölçütleri doğrudan tekli ölçütleri etkilemektedir.

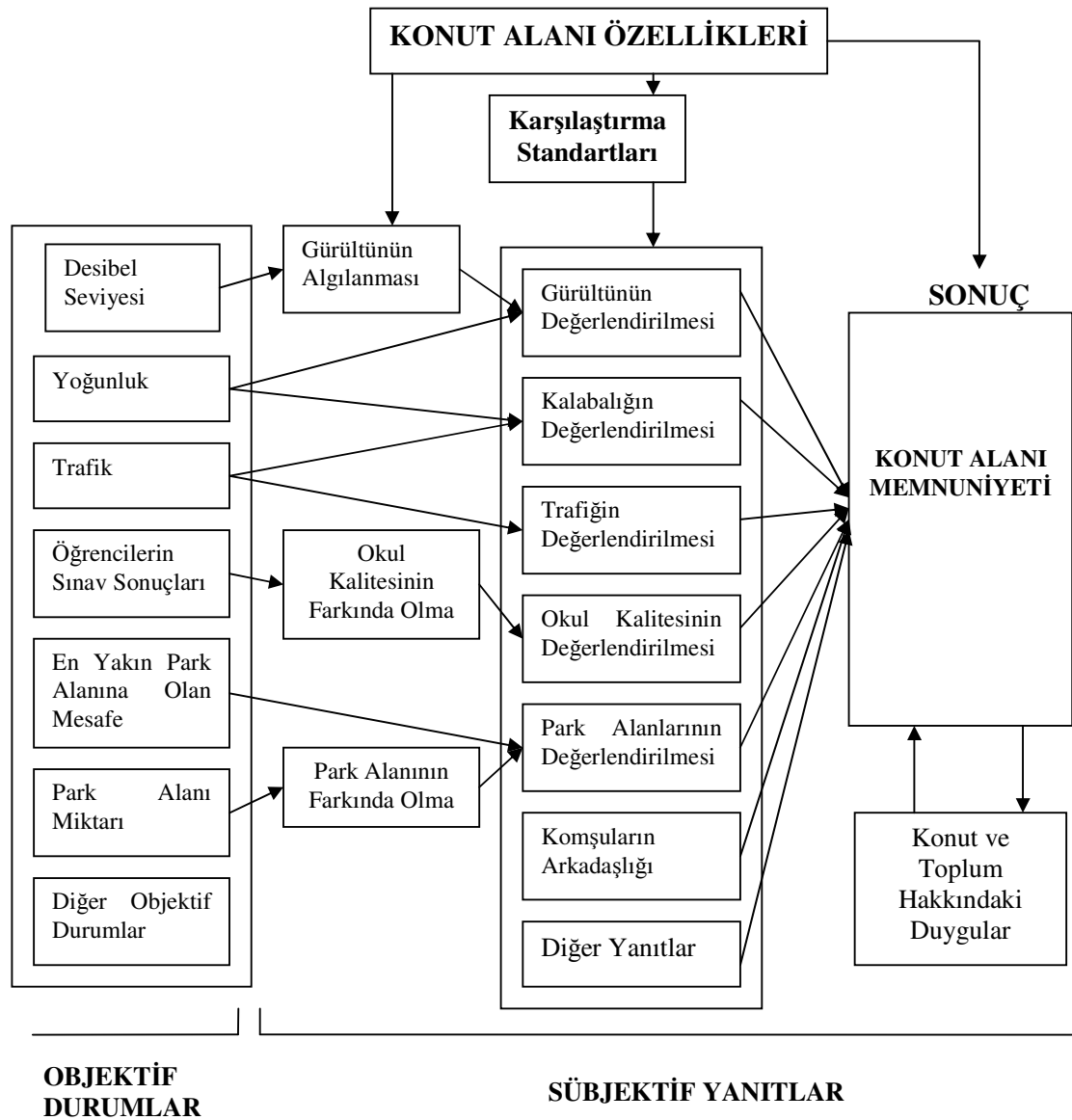

Şekil 4.4: Belirli Konut Alanı Özellikleri, Ölçütleri ve Memnuniyeti Arasındaki İlişkiler (Ukoha ve Beamish,1997)

Çalışma alanı olarak seçilen bölgedeki yaşayanların, kapsamlı konut alanı durumunda bulunan, yapı tipleri, bina özellikleri, konutların durumu ve konut alanı yönetimi ölçütlerinde memnuniyetsizlikleri söz konusudur. Konut alanı memnuniyeti, mahalle imkanları (temizlik, erişilebilirlik ve komşuluk) ölçütünde yer almaktadır.

Topçu (2003), İstanbul'un Anadolu yakasındaki iki mahallede, geleneksel mahalle örneğini kapsamındaki Beykoz Anadoluhisarı ve modern mahalle olan Kadıköy Ataşehir'de, mahalle ve sosyo-demografik yapıyla ilgili değişkenleri memnuniyet ölçütleri doğrultusunda incelemiştir. Bu çalışma kapsamında, geleneksel ve modern mahallede yaşayanların yaşam kalitesini etkileyen özellikleri, demografik yapı, sosyal ve ekonomik yapı, eğitim seviyesi, mahalledeki oturma süreleri gibi, araştırmak için 400 kişi ile anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada bireyin mahallesinden memnun olma olasılığı belirlenmeye çalışılmıştır. Ataşehir, iyi tasarlanmış fiziksel çevresi açısından yaşanabilir bir yer olmasına rağmen, yaşayanların bundan memnun olduğunu göstermemektedir. Burada yaşayanlar sosyal hayatın canlandırılmasını istemektedirler. Geleneksel bir yerleşim olan Anadoluhisarı'nda ise yaşayanlar özel hayatın gizliliği ihtiyacını vurgulamaktadırlar. Sonuç olarak, İstanbul'da geleneksel ve modern olarak sınıflandırılan iki mahallede, bireylerin memnuniyetini öznel değerlendirmelerin etkilediği anlaşılmaktadır.

Aşağıdaki Şekil 4.5.'deki model, konut alanı memnuniyetinin objektif ve sübjektif değerlendirmelerle arasındaki bağlantıyı göstermektedir. Bu modeldeki bir yaklaşıma göre, herhangi bir yerleşimin (şehir, mahalle, konut gibi) kalitesi tek ölçütle sınırlandırılmamalıdır. Çoklu niteliklerden oluşan ölçütlerle yerleşmeler sorgulanmalıdır. Bir başka yaklaşıma göre ise, konutlarda yaşayanların hayatı sübjektif bir olgu olarak kaliteye yansımaktadır (Marans, 2003).

Şekil 4.5: Objektif Durumlar, Sübjektif Yanıtlar Ve Konut Alanı Memnuniyeti Modeli (Marans, 2003)

Türkoğlu (1997), İstanbul'un planlı ve gecekondu alanlarında yaşayanların memnuniyetini ölçen çalışmasında altı faktör kullanmıştır: (1) konutun büyüklüğü ve durumu, (2) şehir merkezine, iş alanına, hastaneye, alışveriş alanına ve belediye hizmetlerine erişilebilirlik, (3) sosyal, rekreasyon ve eğitim hizmetlerinin varlığı, (4) sosyal ve fiziksel çevre sorunları, (5) konutta ısınma kontrolü, (6) komşulardan memnuniyet. Bu çalışmada, belirlenen dört konut alanı bölgesinde (merkez, yeni planlanan, geleneksel gecekondu ve yeni gecekondu alanları) 480 kişiyle yapılan anket verileri kullanılmıştır.

Merkez alanda yaşayanların yeni planlanan alanlarda yaşayanlara göre konut ve konut alanı çevresiyle ilgili faktörlerden daha az memnun olduğu tespit edilmiştir. Yeni gecekondu alanlarında yaşayanlar ise sosyal ve eğitim hizmetlerinin varlığı ile sosyal ve çevresel sorunlar faktörleri hakkında daha az memnun oldukları görülmüştür. Araştırma sonuçları, yasal konut alanlarında (merkez ve yeni planlanan alanlar) yaşayanların gecekonduda (geleneksel ve yeni gecekondu alanları) yaşayanlara göre daha memnun olduğunu göstermektedir.

5. YAŞAM KALİTESİ VE KULLANICI MEMNUNİYETİNİN KENTSEL TASARIMDAKİ ETKİSİNE ÇOK BOYUTLU YAKLAŞIM

Yaşam kalitesi ve konut alanı memnuniyeti çalışmalarındaki teorik ve metodolojik yaklaşımlar sonucunda ortaya çıkan model, yaşayanların değerlendirmesiyle ilişkili olarak, planlama çalışmalarına katkıda bulunmakta ve farklı bakış açıları kazandırmaktadır. Bu kapsamda yapılan çalışmalarda yaşam kalitesi göstergeleri ve memnuniyet kriterleri oluşturulmaya çalışılmaktadır. Her bir çalışmada ortaya çıkan göstergelerin ve kriterlerin çeşitliliği bu konulara olan yaklaşımların çok boyutlu olarak incelenmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

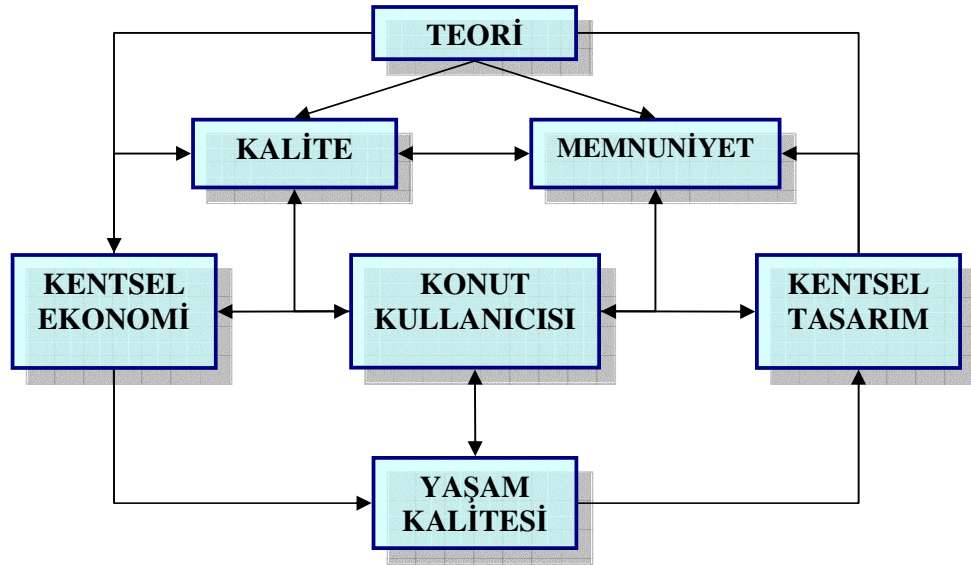
Yaşam alanlarının kullanıcılar için uygun, memnun edici ve kaliteli olarak tasarlanabilmesi için kullanıcıların kişisel değerlendirmelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Sonuçta yaşam kalitesi, mutlu insanlar ve sağlıklı bir toplumda önemli bir olgu ve değerlendirme aracıdır.

Kentsel kalite, gruplara ve kişilere göre değişen sübjektif algılar, davranışlar ve değerler dahilinde, toplumsal, ekonomik ve mekansal öğeler açısından kent tanımına giren yerlerde, kentsel alt yapı, iletişim, ulaşım, konut ve benzeri olanakların sunulma düzeyinin önceden belirlenen ölçülerin üstünde olan karmaşık bir kavramdır. Kentsel kalite, daha dar bir kavram olan yaşam kalitesinin önemli bir bölümü olarak da tanımlanabilmektedir. Kentsel yaşam kalitesinin yüksek olması kişilerin yaşamdan, yaşam alanlarından ve çevrelerinden memnun olmasını, verimliliğin yüksek olmasını, ekonomik canlılığın artmasını sağlamaktadır.

Konut alanı memnuniyetiyle ilgili çalışmalarda genel olarak, sosyal ve fiziksel çevre konuları hakkında belirlenen kriterler ve kullanıcı etkileşimleri değerlendirilmektedir. Konut alanlarında yaşayanların, bulundukları mekana dair düşünceleri, duyguları, davranışları ve etkilenmeleri, benzer yaşam kalitesi ve memnuniyet kriterleri çerçevesinde değerlendirildiğinde, kişilerin içinde bulundukları sosyal, ekonomik ve kültürel duruma ve yaşadıkları çevrenin planlı/plansız olmasına göre farklılıklar göstermektedir.

Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı'nda kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı ile; konut, dolaşım, spor ve dinlence, kültürler arası kaynaşma, kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre, katılım, ekonomik kalkınma, mal ve hizmetler, doğal zenginlikler ve kaynaklar, kişisel bütünlük, belediyeler arası işbirliği, finansal yapı ve mekanizmalar, eşitlik konularında, yerleşmelerde daha iyi bir yaşam için gerekli olan ilke ve politikalar tanımlanmıştır. Şartın hedefi, kentte yaşayanlar için yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve ideal yaşam şartlarına uygun koşulların hazırlanmasıdır.

Bu bakış açılarını bütünleştirdiğimizde, yaşam kalitesi, memnuniyet ve konut kullanıcısı arasındaki ilişkiye ve karşılıklı etkileşime bağlı olan bir yaklaşım ortaya çıkmaktadır (Şekil 5.1.).

Şekil 5.1 : Konut Kullanıcısı ile Yaşam Kalitesi ve Memnuniyet Arasındaki Teorik İlişki

Bu yaklaşımda, insanlar arasındaki etkileşimi geliştirmek için kentsel tasarım teorileri, tasarımların aslında nasıl yapılacağı hakkında çeşitli varsayımlarda bulunmaktadır. Varsayımların gerçekleşmesinde kentsel ekonomik faktörler etkili bir role sahiptir. Kentsel ekonominin birincil anahtarı ise konuttur. Konut kullanıcısı ise yaşam kalitesi göstergeleri ve memnuniyet kriterlerinin değerlendirmelerinin sonuçlarını kentsel tasarım teorilerinde aramaktadır. Kısaca, yaşam kalitesi ve memnuniyet ilişkisinin merkezinde, değerlendirmeleri planlamada etkili olan, konut kullanıcısı yer almaktadır.

Yaşam kalitesi ve konut alanı memnuniyeti çalışmaları genel olarak iki temel konuda birleşmektedir: genel ve bireysel değerlendirmeler. Konut kullanıcısı merkezli yaşam kalitesi ve memnuniyet yaklaşımına genel bir bakış açısı kapsamında Tablo 5.1’de genel değerlendirme ölçütleri ve onunla etkileşim içinde olan bireysel değerlendirme ölçütleri oluşturulmaya çalışılmıştır.

Tablo 5.1: Genel ve Bireysel Değerlendirme Ölçütleri

Genel Değerlendirme Ölçütleri	Bireysel Değerlendirme Ölçütleri
Çevre Kalitesi	Risksiz, Doğayla Uyumlu Bir Yaşam Çevresi
Sosyal Durum	Toplumdaki Sosyal Statü
Sağlık	Güvenli Sağlıklı Yaşam Sağlayan Yerleşme
Eğitim	Eğitim Kalitesi ve Kaliteli Eğitime Kolay Erişim
Ekonomik Durum	Yerleşmenin Sağladığı Ekonomik Fırsatların Algılanması
Toplumsal Bütünleşme	Toplumda Sosyal İlişkilerin Varlığı
Yerleşme Kalitesi	Konutun Kalitesi ve Durumu
Yeşil Alanlar-Rekreasyon Hizmetleri	Park Alanları, Spor Alanları, Sosyal ve Kültürel Aktiviteler
Ulaşım Hizmetleri	Bağlantıları İyi Kurulmuş Yolların Organizasyonu

Çevre kalitesi, sosyal durum, sağlık, eğitim, ekonomik durum, toplumsal bütünleşme, yerleşme kalitesi, yeşil alanlar ve ulaşım hizmetleri ana başlıkları altında toplanan genel değerlendirme ölçütleri Tablo 5.2’de ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

Tablo 5.2: Genel Değerlendirme Ölçütleri

GENEL DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	
Çevre Kalitesi	• Yaşama Uygun İklim Özellikleri • Hava Kirliliği Göstergeleri • Yer Altı ve Yer Üstü Sularının Kirlilik Göstergeleri • Atıkların Toplanma, Arıtılma ve Dönüştürülme Sıklığı • Orman Alanları Oranı • Yaşam Alanının Risk Taşıma Oranı
Sosyal Durum	• Toplam Nüfus • Nüfus Yoğunluğu Ve Nüfus Artış Hızı • Göç Oranı • Genç/Yaşlı Nüfus Oranı • Özürlü Nüfus Oranı
Sağlık	• Sağlık Hizmetleri Sistemine Bağlı Olanların Oranı • Kişi Başına Doktor, Hemşire ve Yatak Sayıları • Sağlık Tesislerinin Varlığı ve Erişilebilirliği
Eğitim	• Kadın-Erkek Okur Yazarlık Oranı • Yaş Gruplarına Göre İlk-Orta Eğitim ve Yüksek Öğrenim Nüfusu Oranları • Ortalama Eğitim Süresi • Eğitim Tesislerinin Varlığı ve Erişilebilirliği
Ekonomik Durum	• Çalışanların Sektörel Dağılımı • İşsizlik Oranı • Kadın Çalışanların Çokluğu • Çalışanın Bakmakla Yükümlü Olduğu Kişi Sayısı • İş İmkanları
Toplumsal Bütünleşme	• Yabancılaşma, Dışlanma • Toplumda Saygı Görme • Sağduyu ve Nezaket • Toplum Severlik ve Hoşgörü • Sosyal İlişkilerin Varlığı • Suç Oranının Azlığı
Yerleşme Kalitesi	• Kültür, Eğlence Hizmetlerinin Gelişmişliği ve Erişilebilirliği • Genel Görünüş ve Manzara • Güvenlik Seviyesi • Arazi yada Konut Değer Artışı İmkanları • Gürültü Seviyesi • Altyapı Sisteminin Yeterliliği • Konutların Bulunduğu Alanın Planlı/Plansız Gelişimi • Sokakların Temizliği
Yeşil Alanlar-Rekreasyon Hizmetleri	• Kişi Başına Düşen Yeşil Alan • Park ve Spor Alanlarına Erişilebilirlik • Park Alanlarında Güvenlik
Ulaşım Hizmetleri	• Toplu Ulaşım Sisteminin Gelişmişliği • Trafik Yoğunluğu • Ulaşımında Kaybedilen Zaman • Otopark Alanları, Yaya ve Bisiklet Yollarının Varlığı • Ulaşım Bağlantılarının ve Dağıtımın Uygunluğu • Yolların Organizasyonu • Şehir Merkezi ve Diğer Alanlara Ulaşılabilirlik

Tablo 5.3: Bireysel Değerlendirme Ölçütleri

BİREYSEL DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	
Risksiz, Doğayla Uyumlu Bir Yaşam Çevresi	- Yaşadığı çevrede yaşam riski bulunmadığına inananların oranı - Doğal çevreyle ilişkili olanların oranı - Doğadan kopuk olarak yaşayanların oranı - Doğal çevrede geçirilen günlerin oranı
Toplumdaki Sosyal Statü	- Sanatsal yada bilimsel faaliyetler içinde yer alma oranı - Sanatsal yada bilimsel faaliyetlerin izleyicisi olma oranı - Siyasal oluşumlara katılma oranı
Güvenli, Sağlıklı Yaşam Sağlayan Yerleşme	- Konutunda güvenli hissedenenlerin oranı - Geceleri sokakların güvenli olduğunu düşünenlerin oranı - Sağlık hizmetlerine erişilebilirlikte sorun olmadığını düşünenlerin oranı - Yaşadığı yerleşmeden memnun olanların oranı - Yeni yerleşme alanı arayışında olanların oranı
Eğitim Kalitesi ve Kaliteli Eğitime Kolay Erişim	- Eğitimin hizmetlerinin kaliteli ve yeterli olduğuna inananların oranı - Eğitim hizmetlerine erişilebilirlikte sorun olmadığını düşünenlerin oranı - Kaliteli eğitim hizmetlerine erişilebilirliğin kolay olduğuna inananların oranı
Yerleşmenin Sağladığı Ekonomik Fırsatların Algılanması	- Geliri memnun edici bulanların oranı - Çeşitli ve erişimi kolay olan ticari hizmetlerin var olduğunu düşünenlerin oranı - Yeterli iş imkanlarının varlığına inananların oranı - İşsiz kalma düşüncesinde olanların oranı - Merkezi iş alanlarına erişilebilirliğin kolay olması
Toplumda Sosyal İlişkilerin Varlığı	- Yabancılaşma, dışlanma duygusunda olanların oranı - Toplumda saygı görme duygusunun varlığına inananların oranı - Sağduyu ve nezaket, Toplum severlik ve hoşgörü, Sosyal ilişkilerin varlığının bilincinde olanların oranı - Yaşadığı yerleşmeye bağlı olduğunu hissedenenlerin oranı
Konutun Kalitesi ve Durumu	- Konutta kullanılan malzemelerin kaliteli olduğunu düşünenlerin oranı - Konutun konumdan memnun olanların oranı - Konutun büyüklüğünden memnun olanların oranı - Konutun konforundan memnun olanların oranı
Park Alanları, Spor Alanları, Sosyal ve Kültürel Aktiviteler	- Yaşadığı çevreden görsel anlamda memnun olanların oranı - Spor alanlarının yeterli olduğuna inananların oranı - Çocuk oyun alanı ve park alanlarının yeterli olduğuna inananların oranı - Sosyal ve kültürel aktivite merkezlerine erişilebilirliğin kolay olduğuna inananların oranı - Park alanlarının güvenli olduğunu düşünenlerin oranı
Bağlantıları İyi Kurulmuş Yolların Organizasyonu	- Toplu ulaşım sisteminin yeterli olduğunu düşünenlerin oranı - Duraklar arasındaki mesafenin yeterli olması - Otopark alanlarını yeterli bulanların oranı - Yaya, bisiklet ve yürüyüş yollarını yeterli bulanların oranı - Şehir merkezinden konuta erişim süresi - Diğer konut alanlarına erişimin kolaylığı - Şehir merkezine erişilebilirliğin kolay olduğunu düşünenlerin oranı

Tablo 5.3’de yaşam kalitesi ve memnuniyet ölçütlerinin ikinci temel kriteri olarak belirlenen bireysel değerlendirme ölçütlerinin kapsamında kullanılabilecek ilişkiler sınıflandırılmaya çalışılmaktadır. Tablo 5.4’de ise genel ve bireysel değerlendirmelerin kısaca özetlenebileceği bir yaklaşımı ifade etmektedir.

Tablo 5.4. Genel-Bireysel Değerlendirme Ölçütleri Sınıflaması

Genel Değerlendirme Ölçütleri	Bireysel Değerlendirme Ölçütleri
Çevre Kalitesi	• Risksiz bir yaşam çevresi • Doğayla uyumlu yabancılaşmamış bir yaşam duygusu • Yaşanılan çevredeki binaların genel durumu (estetikliği, biçimi, rengi, yoğunluğu vs.)
Sağlık	• Güvenli sağlıklı yaşam sağlayan yerleşme • Çevresel sağlığın iyi durumda olması (hava, su, gürültü vb. kirlilik faktörlerinin durumu)
Eğitim	• Eğitimin mükemmeliyeti ve fırsatların yüksekliği • Eğitim kalitesi ve kaliteli eğitime kolay erişim
Ekonomik Durum	• Yerleşmenin sağladığı ekonomik fırsatların algılanması • Geliri memnun edici bulma • Ticaret hizmetleri (çeşitli, erişimi kolay olan birimlerin varlığı)
Sosyal Durum	• Aile tipi (çekirdek/geleneksel aile) • Meslek, Cinsiyet, Yaş • Eğitim Durumu • Gelir Durumu
Toplumsal Bütünleşme	• Yabancılaşma, dışlanma duygusu • Toplumda saygı görme duygusu • Sağduyu ve nezaket • Toplum severlik ve hoşgörü • Sosyal ilişkilerin varlığı
Yerleşme Kalitesi	• Yer duygusu oluşturan yerleşme • Yaşadığı konutun kalitesi ve durumu (estetikliği, biçimi, rengi, yoğunluğu vs.) • Yaşadığı yerleşmeden ve kurduğu sosyal ilişkilerden memnuniyet duygusu • Eksiksiz kamusal hizmetler
Yeşil Alanlar-Rekreasyon Hizmetleri	• Çocuk oyun alanlarının, parkların kullanılabilir olması • Yerleşmede spor alanlarının varlığı • Kültürel hizmetlerin varlığı veya erişilebilirliğin kolay olması • Sosyal aktivite imkanları
Ulaşım Hizmetleri	• Bağlantıları iyi kurulmuş, sık toplu taşıma sistemini varlığı • Yerleşme içinde ve dışında erişilebilirliğin sağlanması • Yolların organizasyonu • Yürüme, bisiklet, otopark alanlarının uygunluğu

Bu göstergeler sisteminin kavramsal olarak bir bütünlüğe sahip olduğu söylenebilir. Ancak pratikte geliştirilen ve uygulamada kullanılan yaşam kalitesi göstergeleri ve memnuniyet kriterleri daha sınırlı bir kapsamda ele alınmaktadır. Bu sebeple, yaşam kalitesi ve memnuniyet kavramlarının beraber değerlendirildiği bir yaklaşım olan genel ve bireysel değerlendirme göstergeleri yaklaşımı uygulama aşamasında kullanılabilir bir sistem olduğu düşünülmektedir. Yaşam kalitesi ve kullanıcı memnuniyetine olan yaklaşım çok boyutlu olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

Yaşam kalitesinin geliştirilmesi için yapılacak olan çalışmalar, bireylerin ve toplumun yaşam kalitesi hakkındaki düşüncelerini, duygularını, memnuniyetlerini ve algılarını anlamamızı sağlamaktadır. Yaşam kalitesi ve memnuniyet hakkındaki çok boyutlu yaklaşımlar, planlama çalışmaları dahilindeki tüm aktörlere farklı bakış açıları kazandırırken, aynı zamanda da planlama ve uygulama çalışmalarına yön vermektedir.

6. SONUÇ

Bu çalışma kapsamında, yaşam kalitesine etki eden faktörler ve konut alanı memnuniyetini belirleyen kriterler araştırılmış ve araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular ışığında yaşam kalitesi ve memnuniyet ilişkisine farklı bir yaklaşım oluşturulması denemesi gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

- Kalite, genel anlamıyla standartlara uygunluktur. Ancak, tüm dünyada meydana gelen ekonomik ve teknolojik gelişmişlik düzeyinde meydana gelen değişikliklere bağlı olarak kalite, kullanıcı isteklerine uygunluk olarak tanımlanmaktadır. Kalite, bir objenin belirlenen veya olabilecek ihtiyaçları karşılama kabiliyetine dayanan özelliklerinin toplamıdır. Kalitenin temeli güvenlik, sağlamlık ve kullanılabilirlik üzerine kuruludur. Kalite kavramının, günümüzde insan yaşamının önemli bir parçası olarak yerini aldığı tespit edilmiştir.
- Yaşam kalitesi yirminci yüzyılın ikinci yarısında önem kazanan bir kavram olmuş ve 1970'lerden sonra bilimsel araştırmalarda toplumun çeşitli gruplarının çok boyutlu olarak değerlendirilmesi çalışmalarında yer alan bir kavram olmuştur. Yaşam alanlarının kullanıcılar için uygun, memnun edici ve kaliteli olarak tasarlanabilmesi için kullanıcıların kişisel değerlendirmelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Sonuçta yaşam kalitesi, mutlu insanlar ve sağlıklı bir toplumda önemli bir olgu ve değerlendirme aracı olarak düşünülmektedir.
- Yaşam kalitesi kavramına olan ilgi akademisyenler, politikacılar ve yöneticiler (yerel-merkezi) tarafından giderek artmaktadır. Yaşam kalitesi araştırmaları bugün bütün dünyada bilinmekte ve sık sık yenilenmektedir.

- Yaşam kalitesi araştırmalarının temelinde iki gösterge kullanılmaktadır: sübjektif (öznel) ve Objektif (nesnel) göstergeler. Objektif yaşam kalitesi göstergeleri bir araştırmaacı tarafından ölçülebilirken, sübjektif yaşam kalitesi göstergeleri kişilerin algıları ve değerlendirmelerinin ölçülmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ancak yapılan araştırmalarda hem objektif hem de sübjektif göstergelerin kullanılması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Yaşam kalitesi araştırmalarında genellikle kavramsal modeller yer almaktadır. Bu araştırmalarda kullanılan kavramsal modeller, konunun belirlenmesi, mekansal ilişkilerin kurulması, bu ilişkilerin planlamaya olan katkısının belirlenmesi açısından yol gösterici ve açıklayıcı olmaktadır.
- Yaşam kalitesi araştırmalarına halkın katılımını sağlayarak “katılımcı planlama” anlayışını geliştirmek ve bu konuda halkın kendi değerlendirmelerini yetkili yerlere iletilmesine katkıda bulunmak önemlidir. Yaşam kalitesi araştırmaları aynı zamanda yönetime katılımcı bir toplumu da gerektirmektedir.
- 1960’lı yılların “kalkınmayı sağlamak” yanıtının yerini günümüzde “yaşam kalitesini artırmak” olarak alıyor. Yaşam kalitesi kavramı ise, oldukça karmaşık, tek ölçütü olmayan, çok boyutlu göstergeler sistemiyle ölçülmeye çalışılan bir kavramdır. Pratikte yaşam kalitesinin geliştirilmesinde yerel düzeyde yapılacak çalışmalar kritik bir öneme sahiptir. Bir yerel yönetimin geliştireceği yaşam kalitesi göstergeleri, yerel yaşamın tüm aktörlerini yada ortaklarını etkileyecektir.
- Kentsel yaşam kalitesinin yüksek olması kişilerin yaşamdan, yaşam alanlarından ve çevrelerinden memnun, bu da verimliliğin yüksek olmasını, ekonomik canlılığın artmasını sağlamaktadır. Bu nedenle, kentsel yaşam kalitesinin değerlendirilmesi politikacılar, yerel yöneticiler ve şehir plancıları için büyük önem taşıyan bir konu haline gelmektedir. Kısaca, kentsel yaşam kalitesinin planlama aşamasında değerlendirilmesi gereken ve aynı zamanda da yol gösterici bir veri olduğu görölmektedir.
- Yapılaşmış çevrede en çok çalışılan ve geniş araştırma alanına sahip olan konulardan biri de konut alanı memnuniyetidir. Konut alanı memnuniyeti,

kullanıcıların özellikleri, fiziksel ve sosyal çevre özelliklerini inceleyen pek çok deneysel çalışmada kullanılan, belirli bir konut alanında yaşayan kişilerin yaşam kalitesi ve konut alanı hareketliliğini tanımlayan önemli bir kriter olarak çalışmalarda kullanılmaktadır.

- Araştırmalar, konut alanı memnuniyetinin, konutların durumu, konut alanının güvenliği, konutların kalitesi, yaşanabilir bir yer olması, komşulardan memnun olma gibi pek çok değişkenle ilgili olduğunu göstermiştir. Planlama boyutunda memnuniyet, konut kullanıcısının isteklerini dikkate alarak, yüksek yaşam kalitesini sağlayan, daha yaşanabilir, kullanıcıları memnun edecek biçimde tasarlanmış kentsel yaşamı ifade etmektedir.
- Konut alanında kullanıcı memnuniyetinin, çeşitli topluluklar için konut sağlamaya çalışan, planlılar, tasarımcılar, uygulama yapanlar ve politikacılar için bir rehber niteliği taşıdığı görülmüştür.
- Kullanıcılar tarafından değerlendirilen memnuniyet, planlılar ve politika üretenler açısından da önemli bir konudur, çünkü planlıların ve politikaları belirleyenlerin algılamaları ile onların planladıkları mekanların kullanıcılarının algılamaları her zaman aynı olmayabilir. bu nedenle, bireylerin yaşadıkları şehirden ve içinde bulundukları toplumdan memnun olmaları her zaman üzerinde durulması gereken bir konudur ve planlama çalışmalarının uygulama aşamasında planlıları aydınlatan bir konu olarak büyük önem taşımaktadır.
- Konut kullanıcıları için yaşam kalitesinin yükseltilmesini gerektiren koşullardan biri de Avrupa Kentsel Şartı olarak belirlenmiştir. Avrupa Kentsel Şartında yer alan kentsel haklar, ulaşılmak istenen idealleri ve ideal koşulları yansıtan kurallardır.
- Sonuç olarak, bu çalışmada, yaşam kalitesi ve konut alanı memnuniyeti konuları ile ilgili olarak yapılan araştırmalar incelenerek bu konunun değerlendirilmesi farklı bir bakış açısıyla yapılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda yaşam kalitesi ve memnuniyet kavramlarının değerlendirildiği bir yaklaşım, göstergeler sistemiyle, ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu

göstergeler sisteminin kavramsal olarak bir bütünlüğe sahip olduğu söylenebilir. Ancak pratikte geliştirilen ve uygulamada kullanılan yaşam kalitesi göstergeleri ve memnuniyet kriterleri daha sınırlı bir kapsamda ele alınmaktadır. Bu sebeple, yaşam kalitesi ve memnuniyet kavramlarının beraber değerlendirildiği bir yaklaşım olan genel ve bireysel değerlendirme göstergeleri yaklaşımı uygulama aşamasında kullanılabilir bir sistem olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmayla, yaşam kalitesi ve kullanıcı memnuniyetine olan yaklaşım çok boyutlu olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

- Yaşam kalitesinin geliştirilmesi için yapılacak olan çalışmalar, bireylerin ve toplumun yaşam kalitesi hakkındaki düşüncelerini, duygularını, memnuniyetlerini ve algılarını anlamamızı sağlamaktadır. Bütün bu yaklaşımlar, planlama çalışmalarında yer alanlara, plancılar, yerel yöneticiler, politikacılar, farklı bakış açıları kazandırırken, aynı zamanda da planlama ve uygulama çalışmalarına yön vermektedir.

KAYNAKLAR

Altaş, N.E. and Özsoy, A., 1997. Spatial Adaptability And Flexibility As Parameters Of User Satisfaction For Quality Housing, *Building and Environment*, **Vol. 33**, No. 5, 315-323.

Alterman, R. and Cars, G., 1991. Neighbourhood Regeneration, An International Evaluation, Mansell Publishing Limited, Great Britain.

Amerigo, M. and Aragones, J.I., 1997. A Theoretical and Methodological Approach to the Study of Residential Satisfaction, *Journal of Environmental Psychology*, **17**, 47-57, Academic Press Limited.

Ayata, S. ve Ayata, A.G., 1996. Konut Komşuluk Ve Kent Kültürü, Konut Araştırmaları Dizisi: 10, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, ODTÜ Basım İşliği, Ankara.

Balamir, M., 1996. Türkiye’de ‘Apartkent’lerin Oluşumu, Mülkiyet İlişkilerinin Dönüşümüne Dayalı Kentleşme, *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme*, 355-344, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.

Ball, M., 1998. Institutions In British Property Research: A Review, *Urban Studies*, **Vol. 35**, No. 9, 1501-1517, Carfax Yayıncılık, UK.

Ball, M., 2003. Markets And The Structure Of The Housebuilding Industry: An International Perspective, *Urban Studies*, **Vol. 40**, No. 5-6, sy: 897-916, Carfax Yayıncılık, UK.

Bayazıt, T., 2005., Toplam Kalite Yönetimi, www.dream.gen.tr/txt/ekonomi/toplam_kalite_yonetimi.html.

Bilgin, İ., 2002. Türkiye’nin Modernleşme Süreci İçinde Konut Üretimi, İhsan Bilgin’in Yazılarından Platform 2002, Konut Alanları, Arkitera Forum, www.arkitera.com.

Bloomquist G.C., Berger M.C. and Hoehn J.P., 1988. New Estimates of Quality of Life in Urban Areas, *The American Economic Review*, **78**, 1, 89-107, ABI/INFORM Global.

Boelhouwer, P., Haffner, M., Neuteboom, P. and Vries, P., 2004. House Prices And Income Tax In The Netherlands: An International Perspective, *Housing Studies*, **Vol. 19**, No. 3, 415-432, Carfax Yayıncılık, UK.

Bonaiuto, M., Aiello, A., Perugini, M., Bonnes, M. and Ercolani, A.P., 1999. Multidimensional Perception Of Residential Environment Quality And Neighbourhood Attachment In The Urban Environment, *Journal of Environmental Psychology*, **19**, 331-352, Academic Press.

Bonaiuto, M., Fornara, F. and Bones, M., 2003. Indexes Of Perceived Residential Environmet Quality And Neighbourhood Attachment In Urban Environment: A Confirmation Study On The City Of Rome, *Landscape and Urban Planning*, **65**, 41-52, Elsevier Science B.V.

Brandsen, T., 2001. Bringing Actors Back In: Towards An Institutional Perspective, *Housing, Theory And Society*, **18**, 2-14, Carfax Yayıncılık, UK.

Brown, A.L., 2003. Increasing The Quality Of Urban Environmental Quality Information, *Landscape and Urban Planning*, **65**, 85-93, Elsevier Science B.V.

Bruning, S.D., 2004. Examining City-Resident Relationships: Linking Community Relations, Relationship Building Activities, And Satisfaction Evaluations, *Public Relations Review*, **30**, 335-345, Elsevier Inc.

Büyük, S.S., 2003. Bir Müşteriye 11 Ayrı Strateji!, *Capital Aylık Ekonomi Dergisi*, **2003/10**, 116-122, DBR Dergi Yayıncılık.

Clarke, D.B., 1997. Consumption and the City, Modern And Postmodern, *International Journal of Urban and Regional Research*, **Vol. 21**, Issue 2, 218-237, Blackwell Yayın, USA.

Çahantimur, A., 2003. Integrating User Perception And Participation For Sustainable Development Of Historic Cities, in *Quality of Urban Life_Policy Versus Practice*, p.330-339, Eds. Gülersoy, N.Z., Esin, N. and Özsoy, A., İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.

Demirer, G.N., Demirer, T., Duran, M., Ertan, B., Özdemir, F., Tümay, İ. ve Torunoğlu, E., 1999. Ve Kirlendi Dünya, Öteki Yayınevi, Ankara.

Dissart J.C. and Deller, S.C., 2000. Quality Of Life In The Planning Literature, *Journal of Planning Literature*, **Vol. 15**, No.1, 135-161, Sage Publications, Inc.

Edelstein, R.H., Kim, K.H., 2004. Introduction: Special Issue On Housing And The Macroeconomy: The Nexus, *Journal of Housing Economics*, **13**, 247-248, Elsevier Inc.

Ergenoğlu, S.A. and Çağdaş, G., 2003. Morphology And User Satisfaction As Components Of Housing Quality, in *Quality of Urban Life_Policy Versus Practice*, p.263-273, Eds. Gülersoy, N.Z., Esin, N. and Özsoy, A., İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.

Fidanoğlu, E., 2003. Satisfaction As A Problem Of Design: Spatial Form Of Freedom, in *Quality of Urban Life_Policy Versus Practice*, p.282-291, Eds. Gülersoy, N.Z., Esin, N. and Özsoy, A., İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.

Fischler, R., 2000, Planning For Social Betterment: From Standart Of Living To Quality Of Life, in *Urban Planning In A Changing World, The Twentieth Century Experience*, Ed. Freestone, R., E&FN Spon, London, Great Britain.

Flood J., 1997. Urban and Housing Indicators, *Urban Studies*, **Vol. 34**, No.10, 1635-1665, Carfax Yayıncılık, UK.

Friedrichs, J., Galster, G. and Musterd, S., 2003. Neighbourhood Effects On Social Opportunities: The European And American Research And Policy Context, *Housing Studies*, **Vol. 18**, No. 6, 797-806, Carfax Yayıncılık, UK

Galster G., 2001. On the Nature of Neighbourhood, *Urban Studies*, **Vol. 38**, No.12, 2111-2124, Carfax Yayıncılık, UK.

Garcia-Mira R., Uzzell D.L., Real J. E. and Romay J., 2005. Housing, Space and Quality of Life, Ashgate Basım Ltd., Great Britain.

Goodchild, B., 1997. Housing And Urban Environment, A Guide To Housing Design, Renewal And Urban Planning, The Blackwell Science Ltd. Yayın, UK.

Harloe, M., 1988. Towards A New Politics Of Housing Provision, in *Housing and Social Change in Europe and the USA*, 199-217, Eds. Ball, M., Harloe, M., Martens, M., Routledge Yayın, London.

Hatt, P.K., Reis, A.J., Sjoberg, G., Haris, D., Ullman, E.L., Wirth, L., Fishman, R., Harvey, D., Reiner, T.A., Wilson, R.H., Mackenzie, S. ve Soja, E.W., 2002. 20. Yüzyıl Kenti, Çev. Duru, B., Aklan, A., İmge Kitabevi, Ankara.

Harvey, D., 1997. Postmodernliğin Durumu, Metis Yayınları, İstanbul.

İmamoğlu, E.O. ve İmamoğlu, V., 1996. İnsan, Evi Ve Çevresi: Ankara'da Bir Toplu Konut Araştırması, Konut Araştırmaları Dizisi: 15, 1-8, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, ODTÜ Basım İşliğı, Ankara.

Jacobs, A. and Appleyard, D., 1996., Toward An Urban Design Manifesto, Journal Of The American Planning Association 1987, in *The City Reader*, p. 164-175, Eds. LeGates, R. and Stout, F., Routledge, London, Great Britain.

Kalltorp, O., Elander, I., Ericsson, O. and Franzen, M., 1997. Cities in Transformation- Transformation in Cities, Social and Sembolic Change of Urban Space, Ashgate Publishing Limited, England.

Kamp, von I., Leidelmeijer, K., Marsman, G. and Hollander de A., 2003. Urban Environmental Quality And Human Well-Being Towards A Conceptual Framework And Demarcation Of Concepts; A Literature Study, Landscape and Urban Planning, **65**, 5-18, Elsevier Science B.V.

Keleş, R., 1997. Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, Ankara.

Lever, W.F., 1999. Competitive Cities In Europe, *Urban Studies*, **Vol. 36**, No. 5-6, 1029-1044, Carfax Yayıncılık, UK.

Levy, J.M., 1985. Urban and Metropolitan Economics, McGraw-Hill Book Company, USA.

Liu, A.M.M., 1999. Residential satisfaction in housing estates: a Hong Kong perspective, *Automation in Construction* **8**, 511-524, Elsevier Science B.V.

Madanipour, A., 1996, Design of Urban Space An Inquiry into a Socio-spatial Process, University of Newcastle, UK.

Marans R.W., 2003. Understanding Environmental Quality Through Quality Of Life Studies: The 2001 DAS And Its Use Of Subjective And Objective Indicators, *Landscape And Urban Planning*, **65**, 73-83, Elsevier Science B.V.

Marans, W. R., 2003. The Policy And Research Benefits Of Quality Of Urban Life Studies, in *Quality of Urban Life_Policy Versus Practice*, p.33-47, Eds. Gülersoy, N.Z., Esin, N. and Özsoy, A., İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.

Megbolugbe, I.F., Hoek-Smit, M.C. and Linneman, P.D., 1996. Understanding Neighbourhood Dynamics: A Review Of The Contributions Of William G. Grigsby, *Urban Studies*, **Vol. 33**, No. 10, 1779-1795, Carfax Yayıncılık, UK.

Munro, M., 1993. Evaluating The Links Between Housing Change And Economic Change, *Urban Studies*, **Vol. 30**, No. 2, 387-398, Carfax Yayıncılık, UK.

Parfect M. and Power G., 1997. Planning for Urban Quality, Urban Design in Towns and Cities, Routledge, London, Great Britain.

Parkes, A., Kearns, A. and Atkinson, R., 2002. What Makes People Dissatisfied With Their Neighbourhoods?, *Urban Studies*, **Vol. 39**, No. 13, 2413-2438, Carfax Yayıncılık, UK.

Parkes, A. and Kearns, A., 2003. Residential Perceptions And Housing Mobility In Scotland: An Analysis Of The Longitudinal Scottish House Condition Survey 1991-96, *Housing Studies*, **Vol.18**, No. 5, sy: 673-701, Carfax Yayıncılık, UK.

Potter, J.J., 2003, Environmental Satisfaction: Quality Is In The Eye Of The Beholder, in *Quality of Urban Life_Policy Versus Practice*, p.107-119, Eds. Gülersoy, N.Z., Esin, N. and Özsoy, A., İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.

Pulat, G., 1996. Toplu Konutlarda Kullanıcı Memnuniyetinin Değerlendirilmesi Yerleşmelerde Sosyal Etkileşimin İrdelenmesi, *Konut Araştırmaları Sempozyumu*, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara, 1-2 Temmuz 1993, Konut Araştırmaları Dizisi 1, s. 279-298.

Richardson, T. and Jensen, O.B., 2003. Linking Discourse And Space: Towards A Cultural Sociology Of Space In Analysing Spatial Policy Discourses, *Urban Studies*, Vol. 40, No. 1, 7-22, Carfax Yayıncılık, UK.

Roberts, M. and Greed, C., 2001. Approaching Urban Design _ The Design Process, Pearson Education Limited, England.

Rukwaro, R.W. and Olima, W.H.A., 2003. Developer Profits Undermine Residents' Satisfaction In Nairobi's Residential Neighbourhood: Implications For Local Government In Kenya, *Habitat International*, 27, 143-157

Ryan, R.L., 2002. Preserving Rural Character In New England: Local Residents' Perceptions Of Alternative Residential Development, *Landscape and Urban Planning* 61, 19-35, Elsevier Science B.V.

Sirmans, C.F. and Worzala, E., 2003. International Direct Real Estate Investment: A Review Of The Literature, *Urban Studies*, Vol. 40, No. 5-6, 1081-1114, Carfax Yayıncılık, UK.

Smith, T., Nelischer, M. and Perkins, N., 1997, Quality Of An Urban Community: A Framework For Understanding The Relationship Between Quality And Physical Form, *Landscape and Urban Planning*, 39, 229-241, Elsevier Science Ltd.

Tekeli, İ., 1996. Yetmiş Yıl İçinde Türkiye'nin Konut Sorununa Nasıl Çözüm Arandı, *Konut Araştırmaları Sempozyumu*, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara, 1-2 Temmuz 1993, Konut Araştırmaları Dizisi 1, s. 1-11.

Tekeli, İ., 1996. Türkiye'de Yaşamda Ve Yazında Konut Sorununun Gelişimi, *Konut Araştırmaları Dizisi: 2*, Ed. T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, ODTÜ Basım İşliği, Ankara.

Tekeli, İ., 2001., Modernite Aşılırken Kent Planlaması, İmge Kitabevi, Ankara.

Tekeli, İ., Güler, Ç., Vaizoglu, S., Algan, N. ve DüNDAR, A.K., 2004., Yaşam Kalitesi Göstergeleri, Türkiye İçin Bir Veri Sistemi Önerisi, Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, Tübitak Matbaası, Ankara.

Topçu, Ü., Dökmeci, V. and Kiroğlu, B.G., 2003. Satisfaction In Traditional And Modern Neighborhoods In İstanbul, in *Quality of Urban Life_Policy Versus Practice*, p.274-281, Eds. Gülersoy, N.Z., Esin, N. and Özsoy, A., İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.

Torlak, S. ve Yavuzçehre, P.S., 2005. Belediyelerin Kentsel Yaşam Kalitesine Etkileri Ve Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü, 29. Kolokyumu, *Planlamada Yeni Politika ve Stratejiler, Riskler ve Fırsatlar*, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Taşkışla, İstanbul, 7-9 Kasım 2005, s.327-337.

Toros, A., Ulusoy, M. ve Ergöçmen, B., 1997. Ulusal Çevre Eylem Planı, Nüfus Ve Çevre, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, <http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/torosa.pdf>.

Tuna, N., Günay, B., Topaktaş, L. ve Ülkenli, Z.K., 1996. Türkiye’de Toplu Konut Uygulamalarının Kentsel Gelişmeye Etkileri, *Konut Araştırmaları Dizisi: 9*, Ed. T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, ODTÜ Basım İşliği, Ankara.

Tümertekin, E., 1997. İstanbul, İnsan ve Mekan, Tarih vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Türel, A., 1996. Türkiye’de Konut Yapım Ve Mülk Konut Edinme Süreçleri, *Konut Araştırmaları Sempozyumu*, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara, 1-2 Temmuz 1993, Konut Araştırmaları Dizisi 1, s. 13-32.

Türkoğlu, H.D., 1997. Residents’ Satisfaction Of Housing Environments: The Case Of Istanbul, Turkey, *Landscape and Urban Planning*, **39**, sy: 55-67, Elsevier Science B.V.

Ukoha, O.M. and Beamish, J.O., 1997. Assessment Of Residents’ Satisfaction With Public Housing In Abuja, Nigeria, *Habitat International*, **Vol. 21**, No. 4, 445-460, Great Britain.

Ülengin, B., Ülengin, F. and Güvenç, Ü., 2001. A Multidimensional Approach To Urban Quality Of Life: The Case Of İstanbul, *European Journal of Operational Research*, **130**, 361-374, Elsevier Science B.V.

Veenhoven R., 2000. The Four Qualities of Life, Ordering Concepts and Measures of the Good Life, *Journal of Happiness Studies* **1**, 1-39, Netherlands.

Voogd H., 1994. The Environment as an Object of Planning, in *Issues in Environmental Planning, European Research in Regional Science 4*, p. 9-30, Eds. Voogd, H. and Batey, P.W.J., Pion Ltd., London, Great Britain.

Webster, C., 2003. The Nature of the Neighbourhood, *Urban Studies*, **Vol. 40**, No. 13, 2591-2612, Carfax Yayıncılık, UK.

White, M. and Allmendinger, P., 2003. Land-use Planning And The Housing Market: A Comparative Review Of The UK and the USA, *Urban Studies*, **Vol. 40**, No. 5-6, 953-972, Carfax Yayıncılık, UK.

Yates, J., 2002. Housing Implications Of Social, Spatial And Structural Change, *Housing Studies*, **Vol. 17**, No. 4, 581-618, Carfax Yayıncılık, UK.

Yüksel-Dülgeroğlu, Y., Aydın, S., Pulat, G., Yılmaz, Z. ve Özgünler, M., 1996. Toplu Konutlarda Nitelik Sorunu, Cilt 1-2, Konut Araştırmaları Dizisi: 4, T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, ODTÜ Basım İşliği, Ankara

Internet Kaynakları:

www.gelecekyonitimmerkezi.com/BilgiArsivi/KaliteHakkinda/GenelKaliteBilgisi/kalite_kavrami.htm (19.02.2006)

www.yerel.net (23.02.2006)

[www.kentsel.net/Günümüz Dünyasında Kentsel Tasarım](http://www.kentsel.net/GunumuzDnyasindaKentselTasarim) (08.08.2005)

ÖZGEÇMİŞ

Harika Kabadayı, 1979 yılında Erzincan’da doğmuştur. İlk ve Orta Eğitimini İzmir’de tamamlamıştır. 1997 yılında Sakıp Sabancı Lisesi’ni bitirip aynı yıl Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünü kazanmıştır. 2002 yılında öğrenimini başarıyla tamamlayıp 2003 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Disiplinlerarası Kentsel Tasarım Programı’na başlamıştır. Halen bu programda Yüksek Lisans öğrencisidir ve 2005 Nisan’dan itibaren İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü’nde çalışmaktadır.